

Biedri kareivji un matroži, seržanti un staršinas!
Biedri virsnieki, generali un admirali!
Sodien pagājusi deviņā gadadiena, kopš ar uzvaru beidzās Padomju Savienības Lielais Tēvijas karš pret hitlerisko Vāciju.
Pirms deviņiem gadiem Padomju Bruņotie Spēki, kopā ar mūsu sabiedroto karaspēku cīņā pret hitlerisko Vāciju, izcīnīja pasaulēvsturisku uzvaru.

Lielajā Tēvijas karā Padomju Armijas un Jūras Kara Flotes personālsastāvs parādīja nepieredzētu varonību un augstu kara māku, uzticību karavīra pienākumam un bezgalīgu uzticību savai Tēvijai.

Apsveicu visu Bruņoto Spēku personālsastāvu Uzvaras dienā un, atzīmējot šo vēsturisko dienu, pavēlu:

Sodien, 9. maijā, salūgt mūsu Dzimtenes galvaspilsētā Maskavā, savienoto republiku galvaspilsētās un pilsētās varonēs: Leningradā, Stalingradā, Sevastopolē un Odesā — ar trīsdesmit artilērijas zālēm.

Lai dzīvo mūsu socialistiskā Dzimtene!

Lai dzīvo varenā padomju tauta un tās varonīgie Bruņotie Spēki!

Lai dzīvo Padomju Valdība!

Lai dzīvo Padomju Savienības Komunistiskā partija — visu mūsu uzvaru iedvesmotāja un organizētāja!

Mūžīga slava varoņiem, kas krituši kaujās par mūsu Dzimtenes brīvību un neatkarību!

PSR Savienības Aizsardzības Ministrs Padomju Savienības Maršals
N. A. BULGAJINS

NENOKĀRTOTS PARĀDS

5. un 7. maijā padomju ļaudis atzīmēja Preses un Radio dienu. Prese un radio pie mums ir varens ierocis komunistiskās sabiedrības celtniecības organizēšanā un vadīšanā, masu kultūras līmeņa celšanā. Nekur pasaulē neizdod tik daudz laikrakstu, žurnālu un grāmatu, nevēl tik daudz uzmanības radio-technikas visplašākai izmantošanai, kā tas ir padomju zemē. Un nekur pasaulē prese un radio nav tik cieši, nesaraunami saistīti ar tautas diendienas darbu, ar tās vitalajām interesēm, kā tas ir pie mums. Visās padomju zemes malās, visu padomju tautu valodās iznāk laikraksti — sākot ar miljoniem eksemplāru metiena centralajiem izdevumiem un beidzot ar avīzi ikvienā lauku rajonā. Vienā pašā pagājušajā gadā laists klajā ap 1 miljards grāmatu. Arī radio arvien vairāk kļūst par padomju cilvēka ikdienas dzīves nepieciešamu sastāvdaļu.

Taču šie sasniegumi vēl neapmierina padomju tautas arvien pieaugošās vajadzības un prasības. Savā XIX kongresā Padomju Savienības Komunistiskā partija nospraudusi konkrētus uzdevumus preses, izdevniecību un radio darba uzlabošanai. Šos uzdevumus realizējot, šī laikā tiks panākts, ka nemitīgi pieaugs izdoto laikrakstu un grāmatu daudzums, uzlabosies to poligrāfiskā apdare, padomju ļaudis varēs klausīties vairāk un labākus radioaizdevumus, nemitīgi pastiprināsies lauku radiofizikācija, arvien plašākos apmēros iedzīvotāju rīcībā stāties televīzija.

Domājot par mūsu preses un radio tālākās attīstības perspektīvām, nevar atstāt neievērotu, ka šīs attīstības nodrošināšanai — īpaši kvalitatīvā nozīmē — visai vajadzīga ir aktīva rakstnieku līdzdalība. Pilnīgi pamatoti «Cīņa» 5. maijā levdā rakstīja, ka «īsa stāsts, mākslinieciskais tēlojums, asprātīgs fejletons un citi satiras žanri arvien vēl ir reta parādība mūsu laikrakstos. Bet tieši šā žanra rakstus tauta visvairāk pieprasa un lasa».

Padomju ļaudis veic milzu darbus. Realizējot Komunistiskās partijas izstrādāto programmu par tautas materiālās labklājības un kultūras līmeņa strauju paaugstināšanu, mūsu strādnieki, kolchoznieki, lauku mehanizatori un inteligenti darba darītāji diendienā sastopas ar jauniem, agrāk nepazīstamiem jautājumiem, ar problemām, kuru atrisināšana nepieciešama spraustu uzdevumu sekmīgai veikšanai. Rakstnieku līdzdalībai šeit varētu būt ļoti liels svars. Ir taču skaidrs, ka mākslinieciski pateiktis vārds daudz vieglāk sasniegs lasītāju un klausītāju, nekā tad, ja šis vārds būs sauss, auksts, kā saka, bez dvēseles. Ar literāra tēla palīdzību vissvarīgākās problēmas, vissasapņējamākos jautājumus var risināt daudz ledarīgāk, savīļojotāk nekā ar parastu avīžu rakstu.

Bet mūsu rakstnieki šo patiesību bieži vien aizmirst. Tāpēc mūsu presē tik reti varam lasīt un radiopārraidēs dzirdēt labus aprakstus un īsos stāstus par daudzajām jaunajām, ārkārtīgi interesantajām, padomju cilvēka dzīvē un apliecinotajām parādībām, kas ik uz soļa sastopamas padomju ļaužu dzīvē; tāpēc tik reti rakstnieks nem rokā satiras pātāgu, lai šautītu dažas šur tur vēl sastopamas nebūšanas, atpalcību, personisko interešu stādīšanu pāri sabiedriskajām; tāpēc tikai no gadījuma uz gadījumu mūsu presē un radio dzirdams kvēlais rakstnieka publicista vārds, kas mobilizē, aizrauj, sauc uz priekšu.

Rakstnieku vidū vēl vienmēr un vienmēr sastopams aplamais ieskaits, ka prese nepieciešamās aktualās, mazās literārās formas esot kaut kāda zemākas markas literatūra: ar aprakstu, publicistisku rakstu vai fejletonu nekādā Olimpā uzkāpt, lūk, nevarot. Vārdos to, protams, neviens atklāti atzīt negrib. Bet darbi runā savu valodu. Visti atceras, ka, piemēram, iepriekšējos gados sakarā ar Preses dienu parādījies ne viens vien mūsu rakstnieka raksts, kurā skaltos vārdos pateikts, cik vajadzīga un pašam rakstniekam derīga ir līdzdalība presē. Bet tie lielāko tiesu arī palika tikai vārdi. Istenībā preses un radio vajadzībām mūsu rakstnieki rakstījuši ļoti maz. Attiecībā uz presi viņi vairāk bijuši patērētāji nekā devēji. Plaši izmantots viss, ko prese un arī radio sniedz cilvēka garīgā apvārsņa paplašināšanai, konkrētu dzīves parādību izziņāšanai. Bet preti dots gaužām maz.

Šai sakarībā der atcerēties A. M. Gorkija vārdus: «Es personīgi nekad neesmu jūties un nejutās ka «tikai literāts»; visu mūžu esmu nodarbojies — vienā vai otrā nozarē — ar sabiedrisku darbību un līdz šai dienai sliecos uz to pusi. Jaunie literāti bieži sūdzas, ka «sīkā sabiedriskā darbība laupa pārāk daudz laika, traucē radošo domu gaitu» utt. Šis sūdzības man šķiet nepareizas.»

Pie mums no «sīkās, sabiedriskās darbības» izvalrās ne tikai jaunie literāti, bet arī virkne pieredzējušu, plašu popularitāti iemantojušu rakstnieku. Tā pa istam, «ar sīko sabiedrisku darbību» pie mums nodarbojušies un nodarbojas vienīgi paši lielākie vārda mākslas meistari — Andrejs Upīts un Jānis Sudrabkalns. Viņi vienmēr uzskatījuši par savu pienākumu aktīvi piedalīties gan aktuālā sabiedriskā politiskā, gan literāru amata jautājumā risināšanā. Bet viņu labajam paraugam ir pārāk maz sekotāju. Lai arī tas izklausās drīzvalni, taču jāsap, ka valrums mūsu rakstnieku ārkārtīgi nelabprāt pārrunā presē pat savus profesionālos jautājumus.

Kadā «Literatūras un Mākslas» lasītāju konferencē viens no tās dalībniekiem asprātīgi pārmeta, ka literatūras meistarišas jautājumus mūsu avīzes slejās pārrunā nevis «meistari», bet galvenokārt «zeļļi». Vēl pasīvāki rakstnieki ir tad, kad jārunā par lietām, kas viņu darbu tieši neskar.

Šis jautājums, bez šaubām, paaugstinās drīzumā sanākošajā Latvijas Padomju rakstnieku savienības kongresā. Jādomā, ka kongress pratis atrast līdzekļus, lai izbeigtu mūsu rakstnieku saimes pasīvo attieksmi pret aktualām šodienas vajadzībām.

Preses slejās un radioaizdevumos diendienā nepieciešami īsie stāsti, mākslinieciskie apraksti, publicistiskie raksti, dzejoļi un dažādu citu žanru literāri darbi, kas, aktīvi iejaucoties dzīvē, palīdzētu padomju tautai sekmīgi padarīt lielos darbus, ko tā veic komunisma uzvaras vārdā. Šo nepieciešamību apmierināt ir rakstnieku pienākums un goda lieta.

Literatūra un Māksla

Tautas varonīgā tēla veidotājs

Divkārtējam Staļina premijas laureātam, vienam no visievērojamākajiem padomju rakstniekiem — romanistam, stāstniekam un dramaturgam Vilim Lācim šā gada 12. maijā aprīlī piecdesmitais mūža gads. Kad pirms pāris gadiem publicēta raksta par literāra darba jautājumiem Vilis Lācis zīmīgi salīdzina padomju literatūru ar milzīgu upi, kuras baseins aptver visu plašo Padomju zemi. «Sīmti un tūkstoši lielu un mazu strautu, — saka rakstnieks, — saplūst nacionālo literatūru guļņēs, bet tās savukārt ietek varenajā padomju literatūras straumē. Gadās arī tā, ka kāds strautiņš sāk mest cilpas, apstāties klusā līcī.»

Vija Lāča daljrades brāzmojošā straume nekad nav veidojusi klusus līcus, nav apstājusī smiltājā, nav metusi cilpas, meklējuma vieglākās pretestības ceļus. Izplūdzama no tautas cēntienu dzirdā avota, tā pieaugoša spēkā aizbangojusi pāri šķēršļiem, nesot velgmi un atspirdzinājumu, pārvēršot vienaldzības un skepes smiltājus, ziedošā plāva. Tāpēc Vija Lāča deva kopējā padomju literatūras plūdumā tik nozīmīga, tāpēc viņa darbiem tik laba skana tālās zemēs un tautās.

Kad apmēram pirms gadsimta ceturksnā, Andreja Upīša vadīts un atbalstīts, latviešu literatūrā ar savu pirmo romanu «Atbrīvotais zvērs» ienāca ostar strādnieks un jūrnīeks Vilis Lācis, bija skaidri samānāms, ka jaunais autors nes sev līdz nesamierināmu naidu pret kapitalistiskās pasaules netaisnībām, vērsās pret tām labākās un skaistākās nākotnes vārdā. Vienkāršais darba cilvēks, kas nīkņā protestā izslēšanas pret kapitalistisko apspiešanu, kļuvis par Vija Lāča darbu galveno varoni, vienkāršā cilvēka iekšējā spēka un dvēseles bagātības atsegums — par rakstnieka galveno uzdevumu, tautas neapklusināmās tiesmes pēc jaunas dzīves krasta — par viņa galveno temu. Šim uzdevumam Vilis Lācis savā daljradē bijis allaž uzticīgs. Līdzīgi sarkanam pavedienam šī tendence vijas cauri dažādajiem rakstnieka attīstības, ideoloģiskās un mākslinieciskās pilnveidības meklējumu posmiem, izvadīdama rakstnieku padomju laikā līdz monumentālu komunisma cīnītāju un cēlāju tēlu izkaldināšanai.

Sajā nozīmē sevišķa vieta ierādama Vija Lāča literārās darbības sākuma posma meklējumiem, kad 1931.—1932. gadā viņš uzraksta triloģiju «Putni bez spārnēm», kurā atsedz kapitalistiskās pasaules necilvēcīgo seju un rāda, kā patiesības un taisnības alkstošais strādnieks leivirzās revolucionāras cīņas ceļā.

Kad romana galvenais varonis Voldis Vītols no kara dienesta atgriežas Rīgā, viņa vēl nav noliedzoties attieksmes pret kapitalistisko pasauli. Viņš pilns jaunības spara, grib mācīties, dzīvot cilvēcesku dzīvi un domā, ka, sūrā darba smagumu un grūtības nebaidoties: viss panākams, viss sasniegams. Taču dzīves nežēlīgā īstenība dod viņa sapņiem vienu triecienu pēc otra. Ar cilvēcisku lepnumu un atsaucīgu sirdi apveltītais strādnieku puisis redz, ka necilvēcīgais trūkums un posts rada arī morālu pagrimumu, kurā atziet bojā cilvēka skaistākie un labākie centieni. Cenšanās izrauties no kapitalistiskās Latvijas posta, lai nokļūtu pasaules plašumos, Voldis Vītols iestājas par kurinātāju uz tvaikoņa.

VILIS LĀCIS

Ar naidu un sašutumu viņš pāmet piecstāvējo pilsētu, kur viņam nav citu izredžu, kā par velti izdāvēt savu darbaspēku, un dodas tālās jūras. Savas kuģinieka gaitās viņš nonāk Anglijā, Francijā, Holandē, Amerikā un daudzās citās kapitalistiskās pasaules zemēs. Bet arī šeit darba cilvēku tāpat nomāc kapitalistiskās ekspluatācijas baigais slōgs, kas vienāds kā uz jūras, tā sauszemes. Garos braucienos jūrnīeki pilnīgi atšķirti no visas pasaules, pakļauti kapteiņu un kuģu īpašnieku patvaļai. Par miesīgo un garīgo sabrukumu jūrnīekiem atmet grašus. Ostās viņus sagaida tikai izvirtības iestādes, dzertuves un policijas aresta telpas ar soda naudām. Viņi izbraukā visu kapitalistisko pasauli, bet nekur taisnības neatrod. Izdaudzīnātā labklājības zeme Amerikā taisnību meklējošam cilvēkam sagādā vislielāko vilšanās. «Izbraukusi cauri Monbatanas lepnaļām avenijām, viņi nokļūva Istasida atbaldošajos nabadzības perēkļos, kur dzīvoja lielās pilsētas parīji un atstumtie. Nēģeru, itaļu, ebreju un ķīniešu kvartāli kā drūmā revijā noslidēja gar Volda Vītola acīm, viens nabadzīgāks, netīrāks un nelaimīgāks par otru. Tik daudz skrandu, izdēdējušu bērnu un pazemotu cilvēku kā šeit vienuviet laikam būtu grūti atrast visā pasaulē. Te bija nēģeru geto, Harlema. Baltās dāmas klēpja sunītim šai zemē bija vairāk tiesības nekā cilvēkam, ko daba apveltījis ar melnu ādas krāsu. Katrs nelietis to varēja apvainot, piekaut, pat nonāvēt, katrs pēdējais idiots un sadists, ja tik viņam bija balta āda, drīkstēja atļauties pret nēģeri visu, kas tikai ienāca prātā, un jebkura balta cilvēka nekrietnību likums ņēma savā aizsardzībā. To sauca par demokrātiju. Tā bija brīvība un demokrātija jēnku izpratnē un gaumē, ar ko viņi mīlēja dīzoties visas pasaules priekšā. Nujorkas sešsimt baznīcās, pa kuru durvīm un logiem tumsa visādās ēnā nokrāsās gāzās laukā, nopirkti priesteri visas pasaules valodās slavīnāja šo demokrātiju un brīvību, kas oda pēc sviedriem un asinīm. Un visi patiešām godīgie cilvēki šai zemē sarka alz kauna par šiem meliem.»

Izbraukājis pasaules jūras, redzējis visur tautas masu nabadzību un atse-

višķu bagātīnieku saulīņas klledzošās greznības kontrastus, Voldis Vītols pēc vairākiem gadiem atgriežas dzimtenē. Viņš nav laimīgs ne atradis, nedz redzējis un nonācis pie atziņas, ka vienam cilvēkam laime nav atrodamā, bet tā gūstama cīņā par visu darbaļaužu labklājību. To atskārtis arī viņa draugs Kārlis, kam ticību dzīvei piešķirusi atziņa par cīņas nepieciešamību. Zīmīgi viņš nosauc vienuļos laimes un taisnības meklētājus par putniem, kam nav spārnū. Viņiem bijušas ilgās pēc lidojuma, pēc skaistuma un dzīves, bet nav spārnū, kas celtu augšup un ļautu lidot pār mūkļajiem un sliksnām.

Voldis Vītols ir viens no tiem spēcīgajiem, godīgu darba cilvēku spilgtajiem raksturiem, kuru atveidošana Vilim Lācim tik liel nopelni latviešu literatūrā. Taču apzinīgās cīņā gaitās rakstnieks savu varoni toreizējā attīstības pakāpē vēl nelevada. Pat triloģijas pārstrādātajā padomju izdevumā Voldis Vītols nonāk tikai līdz apzinīgās cīņas sliksnām. Revolucionārā cīņā izveidota tēla šajā kapitalis-

tiskās pasaules kvēlā atmakoļuma plesātinātā romanā vēl nav. Pēc savas idejiskās leivirzes tas sasauca ar tādām trīsdesmitajos gados uzrakstītiem Vija Lāča plaši pazīstamiem stāstiem kā «Vecais kurinātājs», «Cetri braucieni», «Kapteinis Silis», «Cilvēks ar sīkspārņu ausīm», «Putni», «Vanadzīņš» u. c., kas patiesīgi, ar lielu māksliniecisku spēku attēlo darbaļaužu sūro likteni, rāda, ka kapitalistiskā īstenība sakropļo cilvēku. Šo darbu galvenais patoss ir kvēlajā atmakoļumā, tie rāda naidu pret kapitalismu un netieši skubina cīņā par jaunu, taisnīgāku sabiedrisku iekārtu. Vija Lāča pasaules uzskata veidošanās process tajos gados vēl nebija izbeidzies, un arī pats buržuaziskās Latvijas spaidu režīms rakstniekam neļāva runāt skaidri un atklāti.

Pie šādiem darbiem pieder arī viens no vispopulārākajiem, tautā visiemīļotākajiem Vija Lāča romanam «Zvejnieka dēls» (1933.—1934. g.). Salīdzinot ar triloģiju «Putni bez spārnēm», mākslinieciskās izveides, kā arī centrālo tēlu traktējuma ziņā šis Vija Lāča romans leizmē lielu attīstības soli uz priekšu. «Zvejnieka dēls» aizrauj ar nesatīcināmu ticību vienkāršā darba cilvēka spēkiem, optimistisko pamatnoskaņu, nojausmām tautas cēntienu nākotnes perspektīvām. «Zvejnieka dēls» mēs vairs nesastopamies ar savrupceļa gājējiem, kas savas laimes un brīvības alkās nespēj pacelties spārnos, jo nav atskārtuši, ka lidojuma spēku cilvēkam piešķir tikai cīņa par visu ļaužu kopēju laimi. Enerģiskais, morāli skaidrs, ar lielu fizisku un garīgu spēku apveltītais zvejnieka dēls Oskars Kļava stingri leaudzīs savā vidē, viņa centieni izriet no visa zvejnieku ciema vajadzībām, viņa cīņa vērsās pret kopējiem zvejnieku izsūcējiem, viņa projekti par jauniem zvejas rīkiem, kooperāciju, zāvētavu, un konservu fabriku realizējami tikai kopējām visas zvejnieku sabiedrības pūlēm. Oskaru neapmierina zvejnieku ciema ierastā ikdiena, kur izģindusi sabiedriskā dzīve un kulturālās intereses, kur šāuro apvārsnī vīriešiem leizmē pudele un dūres taisnība, sievietēm — tenkas un jauna kleita. Oskars alkst plašāku apvārsni,

Tautas varonīgā tēla veidotājs

Turpinājums no 1. lapas pusē

grib padzīt no ciema maistrasīgo uzpircēju Garozu, kas pēc viņa vārdiem zvejniekiem tikpat vajadzīgs kā sunim ērce. Taču savā cīņā Oskars allaž balstās uz visu zvejnieku ciemu un viņa centieni nezaudē savu organisko saikni ar kopuma vajadzībām pat tad, kad pārējie zvejnieki, uzpircēja Garozas un politiskā mulkotāja Piktēra valgos iepriekš, pamet viņu vienu un sagrauj to, kas jau paveikts. Kāpās izgājis, viņš «klusēdams vēroja plašo ainavu, kas nepārtraukta plētās līdz pašam apvārsnim. Tā bija skaista, tukšsirdīga drūma perspektīva, kaļi smilšu pārguri, likas, kropas priekšīdēs, pa pusei smiltis iepūtinātas laivas, izzausti tīkli, vecas pussakritušas zvejnieku ēkas un bezgalīgs, nepārskatāms ūdens klajums, kurā šur tur pamirdēja piespilētas laivu un kuģu buras... Gara acīm Oskars redzēja nakotnes ainavu, kā viss te uzplauks un zels jauna dzīve, kuras tapšanai viņš devis pirmo radītāju impulsu, ciemos kūpēs zivju apstrādāšanas darbnīcas, daudz motoru strādās malās jomā: veco būdu vietā pacelsies glīti un ērti jauzti mājokļi, ar laiku zvejnieki izraks kanāli cauri kāpām un savienos atzvēlēto jomu ar jūru — tad viņiem būs vislabākā zvejnieku osta visā piekrastē, visnāvēkāšs vētras tur nespēs kaļēt vīgu laivām. Un vēl daudz kas būs citādi, tiklīdz viņa paša te nebūs vairs, viņš kļūs prom, pasaulē, vientuļš un visur līks.»

Jā, Oskaram Kļavam nācās pārciest daudz netaisnību, bet zvejnieka dēls nav salauzams. Sīkstis kā kapu priedē viņš var tikai saliekties, lai pēc tam atkal izslētos. Un dziļi raksturīgi šim no vienlīdzīgas tautas dzīvē izaugsimam, tautas spēku iemiesojamam cilvēkam ir raksturojums, ko pēc kopīgi pārciestām vētrām viņam sniedz tā dzīves draugs Anita: «Vētras atbrāvē pār jūru, satrako ūdeņus un izzūd tālumā. Bet ūdens paliek. Un tas nav zaudējies nevienai lāsti no savām dziļēm.» Taču tas nenozīmē, ka autors Oskara tēlu būtu zīmējis bez iekšējās dinamikas un attīstības. Viņa cīņa par jaunām attieksmēm sākas gimenē, bet tālāk izvērsas plašā sociālā fonā. Šai cīņai gan tikai ekonomiskās raksturs un līdz apzinātai politiskai cīņai autors to neturpina. Taču tāpat kā rakstnieks Voldi Vitols noved līdz kolektīvas cīņas sliekšnim, tā arī Oskars Kļava pēc asajām sadursmēm ar naudas maņu un buržuaziskās valsts politisko nekrietnību varu loģiski tiek novadīts līdz politiskās cīņas nepieciešamības apziņai. Ar romāna epiloga jau lasām, ka zvejnieka dēls izberz mēģa putekļus no acīm, smags un stūrs kā pati jūrmalas daba iet pie saviem laudēm, pie sava darba, un nešaubamies, ka tālākās gaitas viņu nekur citur ne novedīs kā vien pie tās radikālās, visu dzīvi pārveidojošās cīņas, par kuru lasām Viļa Lāča nule publicētajā jaunajā romānā «Ciems pie jūras».

Jau savas daiļrades sākotnējā posma labākajos, paliekošajos darbos centrā izvirzot gaļas, pievilcīgus tēlus, Viļs Lācis piespiejas krievu demokrātiski revolucionārās un proletariskās literatūras, jo sevišķi Gorkija labākajām tradīcijām, kas centās sniegt tautas tēlu, rādot vienlīdzīgu cilvēka dvēseles bagātību, iekšējo spēku, potenciālo protestu. Uzņemot un tālāk attīstot šīs tradīcijas, padomju literatura guva spožus panākumus pozitīvo raksturu izveidē, kļuva par literatūru, kas pilnā augumā realistiski, patiesīgi parādīja cilvēku — cīnītāju, cilvēku — dzīves pārvēidotāju, kas kopā ar visu tautu, nemīgās cīņās un sūrā darbā ceļ gaļas un laimīgas dzīves diženo ēku. Patiesīga, dzīves realitāte atbilstoši pozitīvo spēku monumentālā izvirzē ir raksturīga labākajiem padomju literatūras darbiem. Tā zīmīga arī padomju varas gados ražīgā izvērstā Viļa Lāča daiļradei, epopejās «Vētra» un «Uz jauno krastu» grandiozā kopainā ietverot tautas likteņu māksliniecisku atveidojumu, rādot jaunā padomju cilvēka — komunisma cēlāja gigantisko darbu.

Viļa Lāča daiļrades padomju posms, neraugoties uz atšķirībām mākslinieciskajā metodē un dzīves izpratnes dziļumā, organiski saistīts ar rakstnieka agrākās literatūras darbības ievirzi. Tāpat kā padomju iekārtā pa īstam atplūcis un socialistiskā realisma gultnē ievirzīts viņa lielais prozaiķa talants, arī daudzu Viļa Lāča varoņu potenciālais spēks padomju īstenībā guvis nesalīdzināmi plašāku izpausmi. Viņa agrākajos darbos attēlotie spēcīgie raksturi pārvērtušies par pozitīviem varoņiem šā vārda padomju izpratnē, kļuvuši par tautas cildenāko īpašību iemiesojumu, par atdarinā-

nas cieniņu paraugu, no kuriem var mācīties, kādam jābūt padomju cilvēkam. Veidot šādus tēlus ir Viļa Lāča mākslinieciskās darbības platforma, ko viņš pats formulējis savā rakstā «Rakstnieka piezīmes».

«Pozitīva varoņa, mūsu laika biedra tēla radīšana, — saka Viļs Lācis, — ir mūsu literatūras galvenais uzdevums. Lai izpildītu šo lielo uzdevumu, padomju rakstniekam lieliski jāpazīst sava jaunā padomju pasaule, jābūt padomju cilvēks, kas dzīvo un attīstās viņa acu priekšā. Viņš ir jauns, viņa nebija un nevarēja būt nekad agrāk; viņam ir tādas īpašības, tās saturs, kāda nekad nav bijis cilvēkiem zemes virsū, — viņam nav precedentu un paraugu pagātnes literatūrā. Un pats galvenais, viņš aug, pilnveidojas, kļūst ar katru dienu daudzpusīgāks, garīgi bagātāks, celdams komunismu, viņš veidojas pats kā nākamās komunistiskās sabiedrības personība. Vienu pēc otras viņš pārvar pagātnes paliekas, atbilstoši savai esamībai un pasaulē uzskatam viņš mainās uz augšu. Nekad agrāk rakstniekam nebija iespējams ar viņu iepazīties — viņš rakstniekam jāiepazīst tieši šodien, pašā viņa tapšanas procesā. Šā jaunā padomju pozitīvā tēla izdošanās vai neizdošanās, tā patiesīgums un reālums viscaur atkarīgs no tā, cik tuvu un dziļi rakstnieks viņu iepazīs: vai rakstnieks ir pētījis mūsu laika varoņa tapšanu un reālo būtību, vai arī sacerējis to pēc dzirdēta, pēc tīfaretā priekšstata.»

Pētīt mūsu laika varoņa tapšanu un reālo būtību vispirms nozīmē pētīt mūsu laiku. Grandiozā vērtība, aptverošā vesela laikmeta vēsturiskos notikumus, ielūkojoties visu šķiru un sociālo grupējumu būtībā, attēlojot lielos pārvērtību procesus visdažādākās cilvēku darbības jomās, Viļs Lācis to veicis savā lielajā epopejā «Vētra». Ikviens atsevišķs varoņa individuālais liktenis šeit cieši ietītas pretējo spēku sadursmēs, iekļaujās patiesīgā laikmeta atainojumā, un tāpēc, šķiet, tik dziļi un patiecināti lasītāja acu priekšā nostājas ne tikai straujais pārvērtību process detalizēti iezīmētie Kārlis Zuburs un citi epopejas varoņi, bet jau no paša sākuma monolītais komunistā Andreja Silenika tēls. Atbilstoši dzīves īstenībai pašizlīdzīgais revolūcijas kareivis Sileniks veidots kā morāli pilnveidots, virsīgais cilvēks, kas rosina masas cīņai, vada tās, ar savu piemēru iedvesmo godīgus ceļu meklētājus un tūkstosiem citu jaunās dzīves izcīnītāju un cēlāju pašizlīdzīgajā pagrīdes darbā un vēlāk niknās Tēvijas kara cīņās. Andrejam Silenikam nav lemts pieredzēt uzvaru. Viņš krit kaujas laukā ar vārdiem: «Zēl... ne nomirt, bet ka tik vien varēji padarīt savā mūžā.» Taču arī tad, kad Silenika vairs nav, viņa iemiesotais tautas revolucionārais spars dzīvo tālāk viņa audzināto cilvēku darbos, iedvesmētiem apņēmību, mēģa godīgumu, principālīti, nesalauzamu uzticību partijai un mērķiem.

Viļa Lāča nākamajā, tautas vēsturiskajām cīņām un uzvarai veltītajā plašajā prozas darbā «Uz jauno krastu» monumentāls pozitīvā varoņa — komunistā tēls izvirzīts vēl vairāk centrā un guvis vēl rūpīgāku atpazīšanu.

Līdzīgi «Vētrai» arī romāns «Uz jauno krastu» ir plaša, vēsturisku laikmetu aptveroša epopeja. Darbības meti šeit savijas buržuaziskās Latvijas nodibināšanas pirmajos gados, izveda mūs cauri grūtu pagrīdes un vēlāk frontes cīņu posmam, kad mūsu republikā jau uzcelts socialisms un latviešu tauta sadraudzīgā brālībā ar pārējām padomju tautām lauž ceļu uz komunismu. Kā monumentāls darbs tautas revolucionārās cīņas spara iemiesojums epopejas priekšplānā nostājas Jāņa Līduma tēls. Šis cīņas tradīcijas viņš pārņēmis jau no tēva — 1905. gada revolūcijā kritušā cīnītāja. Nesatricināmā ticība uzvarai Jānis Līdums turpina darbu pagrīdē pēc tam, kad ārzemju interventu asinainā roka nožņaugusi padomju varu Latvijā. Revolucionārās cīņas kvēli Jāni Līdumu nespēj noslāpēt ne smagais ikdienas darba slogs budža kaipība, ne sleivas Olgas egoistiskā šausmība un viņa centieni neizpratnē, Cietuma ciešanu smēdē viņš norūdās vēl stingrāks, izaug par vēl bīstamāku draudu buržuaziskajai spaidu un mēģu valstij. Padomju varas nodibināšanās Latvijā 1940. gadā viņam nozīmē jaunu cīņas sākumu — pret vecās pasaules paliekām, par jaunas dzīves celšanu, ilgās un asinainās kaujas pret fašistu iebru-

cējiem ir tikai viņa dzīves cīņas turpinājums.

Atgrieždamies mājup ar uzvaru, tēraudcietais cīnītājs nedomā par atpūtu. Strādādam jebkurā darbā, ko viņam uzticējus partija, viņš stāv savā cīnītāja postenī. Kļuvis par atbildīgu valstsviru, viņš ne mirkli neļauj ikdienas rūpju un uzdevumu daudzumam aizēnot principiāli svarīgo.

Ar savu tēraudstingro viengabalainību, neizsīkstošo enerģiju un rosmi Jānis Līdums ir viens no visspēcīgākajiem, vismonolītiskākajiem pozitīvajiem tēliem latviešu padomju literatūrā. Tā nav sadomāta, didaktiskiem nolūkiem konstruēta figūra. Viņa viengabalainība, neledragājama rakstura spēks, granitcietā ticība padomju varai ir raksturīga veselai, no darba tautas dzīvē nākušo revolucionāru paaudzei. Kadreizējā kalpa virā, strādniekā ar gaīšo galvu, kas pēc grūtas darba dienas līdz vēlaj naktis stundai sēž pie grāmatas, mēs saskatām drosmīgos revolucionārus, kas no pagrīdes vadīja cīņu par Padomju Latviju un, kļuvuši par valsts viriem, drošu roku vada socialisma celtniecību.

Būdam uzticīgi patiesībai, Viļs Lācis savos darbos arvien izvairījies no dzīves izskaistinājuma, nav vairījis attēlot dzīvi visās tās pretrunās, cilvēku raksturus un viņu attieksmes visā to sarežģītībā. Tāpēc viņa varoņi lasītājam redzami ne tikai darbā un sabiedriskā centienā izcīņā, bet visā personīgās dzīves daudzveidībā. Cieša mīļdarbība savijamies cilvēka personīgo dzīvi ar viņa sabiedriskajiem centieniem redzam jau Oskara Kļavas un viņa sievas attieksmju attēlojumā «Zvejnieka dēls», bet jo sevišķi viņa gimenē un tuvinieku likteņos «Ciems pie jūras». Drosmīgi cilvēka attieksmju sarežģīto samezģojumu vēsturisku lūzumu procesos Viļs Lācis attēlojis arī romānā «Uz jauno krastu», savā laikā ar to izraisīdams vulgārās kritikas aplamus uzbrukumus, kuriem galu darīja tikai autoritatīvā lasītāju grupas vēstule «Pravdas» redakcijai. «V. Lācis savā romānā attēlo pārējas periodu no buržuaziskā nacionālistiskās varas Latvijā uz padomju iekārtu, — teiktis šajā vēstulē, — no individuālās zemnieku saimniecības uz kolchozu iekārtu laukos. Šā perioda īpatnējā iezīme ir, ka tas lauž veco kārtību, vecos balstus, vecos tikumus un ierāžas, sacelj brālī pret brālī, bērnu pret tēviem, ārdā un sašķēļ gimenē, tai skaitā arī budžu gimenē. Tāpēc nav nekāda nejaušība, ka tautas jaunās kustības vētra iebražas arī budža Tauriņa gimenē un saārda to. Un ne tikai budža Tauriņa gimenē vien, tā iebražas arī vidējā zemnieka — budža rokaspulša Pācepļa gimenē, atraudama no tās dēlu Zani un meitu Annu un ieraudama tos tautas kustībā. Tikai laudis, kas nepazīst dzīvi un tic budžu visspēcībai, var domāt, ka budžu un to rokaspulšu gimenē spēj noturēties pret tautas kustības triecieniem, ka laikā, kad viss vecais tiek salauzts, budžu un to rokaspulšu gimenē it kā varot palikt neskartas. Nē, budžu un to rokaspulšu gimenē dzīves salaušana kolchozu kustības augšanas periodā ir nevis nejauša parādība, ne arī vienkārša epizode, bet gan dzīves likums. Tieši tāpēc V. Lācis kā labs dzīves pazinējs un liels mākslinieks nevarēja iztikt neattēlojis romānā budžu un to rokaspulšu gimenē dzīves salaušanas procesu.»

Rūpīga mūsu laika varoņa tapšanas, tā reālās būtības un dzīves īstenības pētīšana, literāra tēla veidošanas prasme, slēpīga, kompozīcijas un valodas meistarība devusi Tautas rakstniekam Viļim Lācim iespēju tautas negrozāmo gājieni uz jaunās dzīves krastiem parādīt plašās gleznās, īpatnējos, patiesos cilvēku likteņu atainojumos. Savos labākajos darbos Viļs Lācis attēlojis no literāriem šabloniem, drosmīgi risina pašas dzīves izvirzītās problēmas, izdās pozitīvo spēku izaugsmes attēlojumam nesaudzīgi šausta visu, kas kavē tautas virzību uz priekšu. Mēdz sacīt, ka īsts rakstnieka talants sākoties ar talantīgu attieksmi pret dzīvi. Viļa Lāča daiļrade to pilnām apstiprina. Tādēļ tauta tā iemīļojusi Viļa Lāča darbus un viņa devums kopējai padomju literatūras plīsmajai guvis vispārēju atzīnību un cieņu.

V. Melnis

Plašie apvārsņi

Viena no lielākajām un skaistākajām latviešu padomju literatūras, tāpat kā ikvienas citas padomju tautas nacionālās literatūras, priekšrocībām ir tā, ka šo literatūru iedarbības loks sniedzas tālu pāri vienas republikas, vienas tautas robežām. Latviešu padomju rakstnieku labākos darbus lasa visā plašajā Padomju Dzimtēnē, arvien biežāk mūsu rakstnieku grāmatas atziet līdz lasītāju miljoniem tautas demokrātijas valstīs.

Vispirms tā ir krievu valoda, kas latviešu literatūrai paverusi iespēju runāt uz neapverami lielu auditoriju. Krievu valoda ir tā, kurā saprotas visi padomju laudis. Līdz ar to krievu valoda ir pats galvenais faktors, kas nodrošina kultūras vērtību apmaiņu starp padomju tautām, ikvienas tautas kultūras sasniegumus dara par visu padomju tautu ieguvumu.

Tālus apvārsņus krievu valoda paverusi daudz latviešu rakstnieku darbiem. Nebūs ne mazākā pārspīlējuma, ja teiksim, ka, piemēram, Tautas rakstnieks Viļs Lācis, tieši pateicoties savu darbu tulkojumiem krievu valodā, kļuvis par vienu no visiemilrotākajiem rakstniekiem visā padomju zemē. Buriski visās mūsu neapverami plašās Dzimtenes malās lasa viņa romānus, teatros un padarības kolektīvos izrāda viņa romānu dramatizējumus. «Zvejnieka dēls», «Vētra» un «Uz jauno krastu» šīs laikā ierindojušies starp populārākajiem padomju rakstnieku romāniem. Nav šaubu, ka drīz vien tiem pievienosies arī «Ciems pie jūras», kas tāpat jau pārtulkots krievu valodā. «Ciems pie jūras», starp citu, spilgti raksturo krievu literāros sabiedrības lielo interesi par Viļa Lāča darbiem un draudzīgo teinteresētību šo darbu popularizēšanā. Leningradas žurnāls «Zvezda» pabeidzis šā romāna publicēšanu ātrāk, nekā tas izdarīts mūsu republikā.

Ieguvuši plašu atsaucību tulkojumā krievu valodā, Viļa Lāča darbi atraduši ceļu uz lasītāju masām citās padomju republikās. Pedējos gados viņa grāmatas tulkotas vairākas brālīgo tautu valodās.

«Vētra» izdota armēņu, lietuviešu, igauņu un moldaviešu valodā. Romāns «Uz jauno krastu» jau laists klajā ukraiņu, lietuviešu un igauņu valodā. Lietuviešu un igauņu lasītājiem dzimtajā valodā pieejams «Zvejnieka dēls». Šo romānu tuvākajā laikā izdos arī ukraiņu valodā. Vairāku padomju tautu valodās izdota Viļa Lāča stāstu izlase.

Lasīdami mūsu ievērojamā vārda mākslas meistara darbus, krievi, ukraiņi, armēņi, moldavieši, lietuvieši, igauņi un citi brālīgo tautu darbaļaudis iepazīst ar mūsu tautas dzīvi, ar tās centieniem, ilgām, ar tās priekiem un bēdām, revolucionāro cīņu, ar mūsu skaisto, cildēnu entuziasma apgaroto

Apspriež V. Lāča romāna «Uz jauno krastu» dramatizējuma izrādi

Skatītāju atsauksmes par LPSR Tautas rakstnieka, Staļina premijas laureāta V. Lāča romāna «Uz jauno krastu» dramatizējumu Valsts Akademiskajā Dramas teātri Ierosināja arī Valmieras pedagoģiskās skolas ceturto kursu audzēkņus aizbraukt uz Rīgu, lai noskatītos šo izrādi. Viļa Lāča romānus «Zvejnieka dēls», «Vētra», «Uz jauno krastu» un visjaunāko darbu «Ciems pie jūras» un vēl daudzus citus darbus pazīst ne vien mūsu republikā, bet tālu aiz Latvijas robežām. Autors prot izrādīt pret negatīvajiem tēliem nedalītu sašutumu, bet pozitīvos tēlus iemil ikvienam.

Hgt gaidītā diena pienāca ātri, un 56. jaunie skolotāji četru pedagoģu vadībā izbrauca uz Rīgu, lai noskatītos šo izrādi. Jāsaka, ka izrāde mūs dziļi rāvilpoja. Atbraukuši mājās, mēs sa-

šodien, Vieglī saprast, cik mūžīgā ir šādas savstarpējas iepazīšanās nozīme padomju tautu draudzības stiprināšanā.

Līdz ar citiem vērtīgākajiem padomju kultūras sasniegumiem Viļa Lāča, tāpat kā dažu citu izcilāko mūsu rakstnieku darbi, lielu cieņu iemantojuši tautas demokrātijas zemēs. Patiešs, ļoti emocionālais latviešu tautas dzīves un cīņu attēlojums izšķirošos vēsturisku lūzumu un pagriezienu posmos palīdz tautas demokrātijas valstu darbaļaudim dziļāk izprast tos procesus un tās pārvērtības, kas arī viņu zemes straujiem soļiem ved uz socialismu.

Piemēram, bulgāru valodā, sākot ar 1950. gadu, pārtulkoti un izdoti trīs Viļa Lāča romāni — «Zvejnieka dēls», «Vētra» un «Uz jauno krastu». Rumānijā 1952. gadā publicēta «Vētra». Ungarijā 1952. gadā izdota «Vētra» un 1953. gadā «Uz jauno krastu». Čehu valodā 1951.—1953. gadā izdota «Vētra», 1951. gadā — «Zvejnieka dēls» un 1953. gadā — stāstu krājums «Nākotnes kalēji». Polijā 1950. gadā izdots romāns «Zvejnieka dēls» un 1950.—1952. gadā — «Vētra». Viļa Lāča darbi tulkoti arī korejiešu valodā.

Mūsu Tautas rakstnieka darbi gan krievu valodā, gan tulkojumos atleģo tautu valodās ieguvuši cieņu arī kapitalistisko valstu progresīvajās aprindās, aktīvi piedalīdamies demokrātijas un miera spēku cīņā pret imperālistisko kara kufšanas politiku, pret darbaļaužu apspiešanu. Tā, piemēram, romānu «Uz jauno krastu» turpinājumos publicē Francijas komunistiskās partijas laikraksts «Humanité». Latviešu tautas revolucionārās cīņas epopeja iedvesmo franču strādniekus un visus patriotus viņu grūtajā, varonīgajā cīņā par patiesu Francijas brīvību un neatkarību, pret Francijas ierausānu kara kurinātāju asinainajās avantūrās, stiprina franču tautā mīlestību uz padomju zemi, uzticību mūsu tautas miera centieniem.

Kļūdamā diženās daudznaciju padomju literatūras pilnietīga sastādā, latviešu literatūra izgājusi visas pasaules arenā, ir aktīva līdzdalībniece cīņā par cilvēces ēkaišāko ideālu piepildīšanu. Tas mūsu literatūrai dara lielu godu, bet līdz ar to uzliek vēl jo lielāku atbildību. Viļim Lācim, kura darbi — dziļi atklādami savas tautas vēsturiskās attīstības visbūtiskākos, visizšķirošākos procesus, ar lielu spēku paudzami viscildenākās idejas, rādīdami padomju cilvēku varonību un nesatricināmo uzticību komunisma lietai — ir sevišķi lieli nopelni plašo, pasaules mēroga apvārsņu iekarošanā latviešu padomju literatūrā. Un Viļs Lācis ir viens no tiem mūsu rakstniekiem, kura radošais darbs pilnā mērā atbilst šim goda pilnajam stāvoklim.

K. Sona

rīkojām kopējas pārrunas par lugas tēliem un par to, ko katrs guvis, noskatoties romāna «Uz jauno krastu» dramatizējumu.

Iztirzājumā piedalījās Ieva Kubleniece, Dzintars Sprancmanis, skolas Komjaunatnes organizācijas sekretāre Irma Martinova, latviešu literatūras skolotāja Jāņa Gajevska un virkne citu skolas kolektīva locekļu. Lai arī runātāji skāra dažādus jautājumus, analizēja dažādus tēlus, taču visas runās izskanēja liels gandarījums par to, ka Akademiskais Dramas teātris ar savu mākslinieku meistarību darījis Viļa Lāča romāna iemīļotos tēlus skatītājam vēl tuvākus.

I. Veveris,
Valmieras pedagoģiskās skolas
4.a kursa audzēknis

Monoģrafija «Viļa Lāča daiļrade»

Latvijas Valsts izdevniecība drīzumā izdos K. Krauliņa monoģrafiju «Viļa Lāča daiļrade». Grāmatā ir divas daļas: «Pa kritizētāja realisma ceļu», kurā apskatīts rakstnieka literāris

darbības sākums, kā arī priekšpadomju laika darbi, un «Socialistiskā realisma mākslas plašums», kurā iztirzāta padomju laika rakstītā proza. Monoģrafija izdota 10 tūkstoš eksemplāros.

V. Lāča darbu izdevumi mūsu republikā

Pēc Latvijas PSR Grāmatu palatas ziņām, padomju varas gados V. Lāča darbi mūsu republikā iznākuši

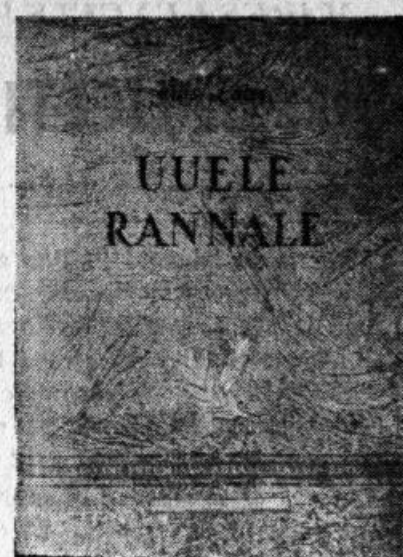
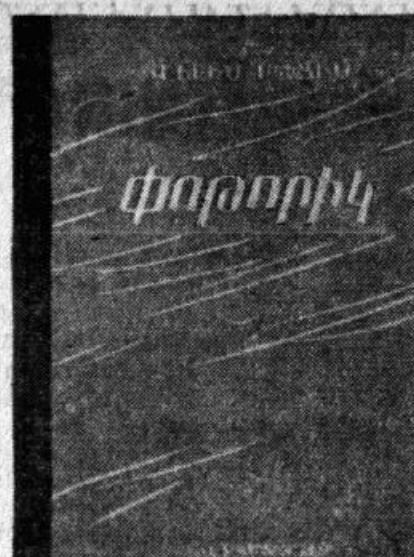
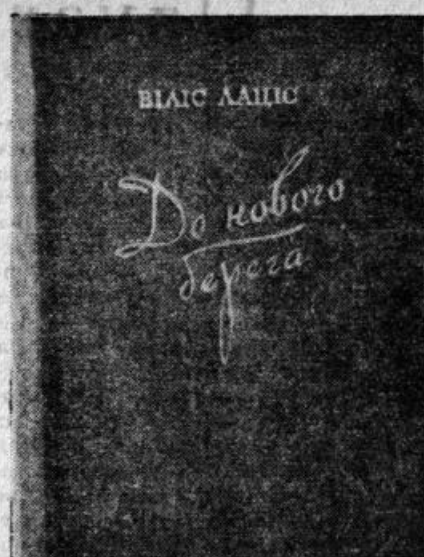
50 dažādos izdevumos. Šo izdevumu kopējā tirāža ir 952.500 eksemplāru.

V. Lāča darbu jaunākie izdevumi

Šajās dienās atsevišķā grāmatā iznāks Viļa Lāča jaunākais romāns «Ciems pie jūras». Latvijas Valsts izdevniecība to laidīs klajā 40 tūkstoš eksemplāru tirāžā. Grāmatas māksliniecisko apdari veicis Latvijas PSR

Nopelniem bagātais mākslas darbinieks V. Valdmanis.

Vēl šajā mēnesī iznāks almanacha «Sovetskaja Latvija» 6. numurs, kurā būs ievietots V. Lāča romāns «Ciems pie jūras» krievu valodā.

Dažādu padomju tautu valodās izdoto Vilja Lāča grāmatu vāku attēli: 1. «Uz jauno krastu» (krievu valodā), 2. «Uz jauno krastu» (ukraiņu valodā), 3. «Uz jauno krastu» (lietuviešu valodā), 4. «Vētra» (armēņu valodā), 5. «Uz jauno krastu» (igauņu valodā).

Runā grāmatu lasītāji

Bibliotēku lasītāju atsauksmju grāmatās bieži sastopami ieraksti par Vilja Lāča darbiem. Tādu ierakstu daudz arī LPSR Arodbiedrību republikāniskās padomes bibliotēkas lasītāju atsauksmju grāmatā. Sniedzam dažus no tiem.

«Esmu izlasījusi visus V. Lāča stāstus un romānus. — raksta projektēšanas organizācijas darbiniece N. Baltiņa. — Lāča darbi mani saista ar savu vienkāršību un lielo tautas izpratni. Lasot viņa darbus, liekas, ka apkārt dvesmo pati dzīve. Visi viņa tēli ir mūsu apkārtējie cilvēki, kuri strādā, kļūdās, cieš, mīl, cenšas, priecājas un veido jaunu dzīvi. Piemēram, Ilze romānā «Uz jauno krastu». Nedz smagais darbs, nedz dzīves likstas viņu nesaulē. Lepni, ar paceltu galvu, viņa iet uz jauno krastu, pati nemitīgi augdama.»

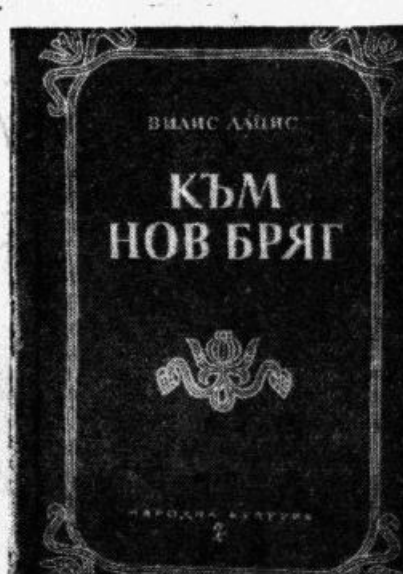
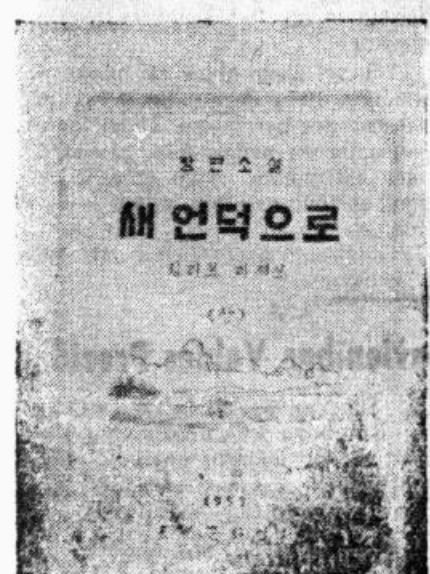
Rīgas Vagonu rūpnīcas kniedētājs Hugo Muļnieks priecājas par to, ka V. Lācis visos savos darbos parāda cilvēkus, kuru tēli ir pēmti tieši no dzīves. «Lasot viņa darbus, ir sajūta, ka tu pazīsti visus viņa stāstu un romānu varoņus. Sevišķi tuvi man ir V. Lāča jaunajā romānā «Cieš pie jūras» attēlotie jaunieši — Edgars, Andra, Tāna. Viņi liekas tik tuvi un pazīstami, it kā diendienā es dzīvotu viņu vidū.»

«Kad izlasīju V. Lāča romānu «Zvejnieka dēls», par vienu no maniem iemīļotākajiem literāriem tēliem kļuva darbigais, godīgais, enerģiskais Oskars Klava. — saka Rīgas pilsētas 17. vidusskolas audzēkne L. Culicka. — Man ļoti patika, ka viņu nespēja saliekt smagie, smagie dzīves apstākļi, ka tie nespēja aplāpēt viņa labākās rakstura īpašības.»

Lasītājs K. Ratņikovs atsauksmju grāmatā raksta:

«Par V. Lāča romānu «Uz jauno krastu» gribētos teikt ar V. Beļinska vārdiem, ka šis mākslas darbs vienmēr iekaro lasītāju ar savu patiesīgu, dabiskumu, ticamību, kas tik ļoti atbilst īstenībai, ka, lasot to, jūs, lai gan neapzināti, tomēr esat dziļi pārliecināti, ka viss stāstītais vai parādītais tajā noticis tieši tā un ka citādi tas notikt nemaz nevarēja.»

Romāns «Uz jauno krastu» uzrakstīts spilgtā, mākslinieciskā valodā, ar dziļi psiholoģiskiem varoņu raksturojumiem. Lasot šo grāmatu, neviņš jūti, ar kādu spēku un tevi iedarbojas rakstnieka brīnišķīgā meistarība.»

Tautas demokrātijas valstu tautu valodās izdoto Vilja Lāča grāmatu vāku attēli: 1. «Uz jauno krastu» (korejiešu valodā), 2. «Vētra» (ungāru valodā), 3. «Uz jauno krastu» (rumāņu valodā), 4. «Zvejnieka dēls» (čehu valodā), 5. «Uz jauno krastu» (bulgāru valodā).

ANDREJS UPITS

PIRMĀ SASTAPŠANĀS

Raksta „Vilis Lācis un viņa proza“ fragmenti

30. gadu sākumā es kā toreizējais «Domu» vadītājs saņēmu pa pastu piesūtītu neliela stāsta manuskriptu ar virsrakstu «Sieviete». Vienkārša, nepretencioza, acīm redzami mazsolaša signatūra pati par sevi pat nemodināja sevišķu interesi par saturu, kas aiz tās varētu slēpties. Pietiekoši daudz jau nācās mēnēsi pēc mēneša lasīt tādas iesācēju autoru spalvas mēģinājumus bez vismazākām talanta pazīmēm vai ar pilnīga nenobrieduma un nevarības iezīmēm. Tie prasīja vēl ilgu neatlaidīgu darbu, lai iegūtu visu nepieciešamo tāda mēra, ka šis autors tiktu kaut par mācekli rakstnieka amatā.

Bet jau pirmā šī jaunā rokraksta lappuse pamodināja ievēribu un spieda uzmanīgi izlasīt to līdz galam. Tiesa, tajā nebija nekā ārkārtīga, mūsu literatūrā nebija, bet visā — sīvēta no Aizuralu tautas dzīves, šo ļaužu raksturu zīmējumos un pašā stāstā par viņu likteņiem — bija izmanāma redzīga vērotāja acs, patstāvīga analizētāja doma un ievērojamas stāstnieka spējas. Protams, ar mākslas izpausmes līdzekļiem autors vēl nerīkojās pietiekoši droši, samānāms bija, ka vietām viņa spalva netiek līdz straujas izdomas trauksmei, vietām taisa lēcienus, vietām vienkārši apstiegt diezgan bagātā, bet vēl nepakļāvīgā valodas materiāla. Bet viss tas bija labojams, nepieciešams tikai neliels redakcijas darbs, lai jau šajā pirmajā nelielajā stāstā sāktu diezgan reljefi iezīmēties jaunā, iesācēja, bet daudzsolāša rakstnieka īpatnā seja.

Vēstulē paziņoju rakstniekam, ka stāsts parādies žurnāla nākamajos numuros. Labi neatceros, bet šķiet, ka līdzās labvēlīgai atsauksmei par sacerējumu vispār bija aizrādījumi par tā vajājām vietām un trūkumiem, tāpēc ka tāda garā parasti sarakstītos ar iesācējiem rakstniekiem un dzejniekiem. Iespējams, ka vēlējos uzzināt kaut ko par paša autora personību, jo tāda izzīņa dažkārt taisni nepieciešama, lai aptvertu viņa talanta būtiskās īpatnības.

Atbildei saņēmu no autora plašu sūtījumu ar bagātīgu materiālu par jautājumiem, kas mani interesēja. Izrādījās, ka darīšana ar divdesmit četri pieci gadi vecu cilvēku (dz. 1904. g.), kas, neskatoties uz savu samērā negaro mūžu, pārdzīvojis kļūmām bagātu likteni, smagu dzīves gaļu un pieredzi. Rīgas ostas un fabriku priekšpilsētas (Mīlgrāvja) strādnieka dēls, no bērna kājām dzīvojis starp pilsētiņas zvejniekiem un jūrnikiem, piedalīdamies viņu smagajā ikdienas darbā, viņu sīkajos priekšos un piedzīvojums ar tiem retās saulainās dienās. Kopā ar vecākiem izbūvējis pirmā imperialistiskā kara bēgļu sūro likteni, glābdamies no Vīlhelma okupācijas naglotā zābakā un meklēdams patvērumu tālos Krievijas novados. Vairākus gadus,

viņš nodzīvojis Rietumsibīrijas stepēs, aiz kurām plešas Altaja mežu biežokni, apmeklējis Barnaulas skolu, vērodams latviešu jauneklim svešo dzīvi un sibīriešu īpašās paražas. No šo bēgļu gadu vērojumiem tad arī izaudzis šis stāsts, kura autora vārds bija Vilis Lācis.

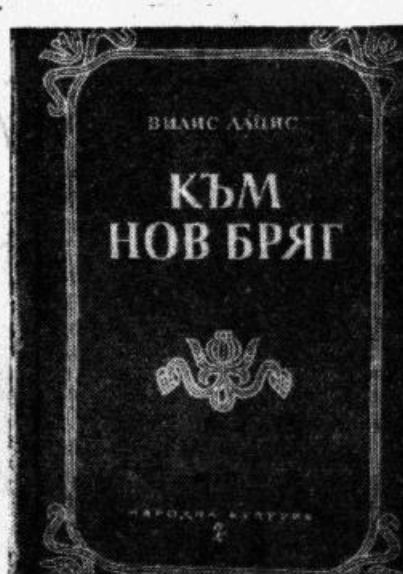
*

Nāk atmiņā, ka jau pieminētajā pirmajā vēstulē nevienam vēl nepazīstamais iesācējs rakstnieks dedzīgos — teiksim — dažkārt ne sevišķi apsvērtos vārdos izpauša savu nemieru un sašutumu par latviešu literatūru mūsu g. s. 20. gadu beigās. Konstatējis buržuāziski-nacionalistisko romantiķu literāro nevarību un aprobežotību, viņš zēlojās par plašāka vērtēna trūkumu arī demokrātiskās opozīcijas literatūrā, runāja par tās izvērsto psiholoģisko problēmu šaurību un par rakstnieku nespēju ievēlēt plašākas lasītāju masas ar droši uzstādītu sociālās un individuālās dzīves problēmu atrisinājumu beletistikā. Protams, pašam viņam bija vesela kopa gatavu rokrakstu, domātu taisni tādām nolūkam — sakustināt mūsu miegālo literatūras dzīvi, bet ar literatūras palīdzību savijot mīļpilsonisko interesi un ierašanās dzīvi apmāktās sabiedrības prātus. Zināms, nekādus noteiktus sociālos vai idejiskus mērķus šie literārie sapņojumi un pārdomas vēl neuzrādīja, bet pievilka uzmanību ar jauneklīgo protestu pret pastāvošiem apstākļiem vispār un ar kaislīgu ceļa meklējumu uz lielākiem plašumiem. Tā nesapņoja romantiķis trauksmē uz nezināmām saulainām tālām un prom no šis apnikušās pasaules, bet sevi vēl neapziņošs realists ar karstu mīlu pret izkropļoto cilvēka personību, kas alka šis pašas zemes dzīves atsvabināšanu no kapitalisma vāžam.

Atmiņā palikusi pirmā sastapšanās ar autoru, kas bija uzrakstījis pievilcīgo stāstu no Sibīrijas zemnieku dzīves un vēstuli, kas vēstīja par jaunu ideoloģisku ceļu meklējumiem sarežģītu sabiedrisku parādību izpratnei un jaunās literāras formas veidojumiem šo tieksmju izpausmē. Izrādījās, ka iesācējs rakstnieks nemeklē nekādas protekcijas, nedzīvojas ar viņa galvā uzkrātām ideju bagātībām, neizrāda arī nesatricināmu pārliecību par saviem spēkiem un iespēju atrast šīm bagātībām īpatnu un pilnvērtīgu mākslas ievērojumu, kā savā redaktora praksē ar jaunajiem spalvas darbiniekiem tik bieži biju piedzīvojis. Viņš nepiederēja arī pie tiem, kas tikai aiz redaktoru aprobežotības un nespējas novērtēt ledvesmotas dvēseles augstos lidojumus, netaisnīgi un nelikumīgi tik ilgi palikuši enā. Vilis Lācis tikai vienkārši pateica savu apmierinājumu ar sava pirmā stāsta panākumiem un apsūlījās izlietot visas pūles, lai viņa turpmākie darbi iznāktu idejiskā saturā dziļāki un raksturu zīmējumos pārliecinošāki.

Izgriezums no franču laikraksta «Humanité». Iespēsts kārtējais romāna «Uz jauno krastu» turpinājums.

MARKSA-ENGELSA-LEŅINA-STALINA INSTITUTA MATERIĀLI

NEPUBLICĒTI V. I. LEŅINA DOKUMENTI

1954. gada februārī Polijas apvienotās strādnieku partijas CK nodevusi PSKP Centralajai Komitejai V. I. Leņina Krakovas un Poroņinas archīva materiālus, kas atrasti Krakovā. Šo materiālu vidū atrodas nepublicēti V. I. Leņina manuskripti un dokumenti, kas raksturo boļševistisko organizāciju darbību 1912.—1914. gadā.

Žurnāla «Komunist» 6. numurā pirmoreiz publicēti V. I. Leņina raksti, ko viņš 1912. un

1913. gadā rakstījis avīzē «Pravda». Tālāk pārdrūktī divi no šiem rakstiem.

Raksti «Strādnieku koru attīstība Vācijā» un «Eižens Potje (Viņa nāves 25. gadadienā)» vēlti jautājumam par strādnieku revolucionārās dziesmas nozīmi socialisma propagandā. Raksts «Eižens Potje» bija publicēts 1913. gada janvārī avīzē «Pravda», taču V. I. Leņina Rakstos tas nav ievietots; ka tā autors ir V. I. Leņins, tas šobrīd konstatēts, pamatojoties uz materiāliem, kas saņemti no Polijas.

Eižens Potje

(Viņa nāves 25. gadadienā)

Paģājušā, 1912. gada, novembrī apritēja 25 gadi, kopš miris franču dzejnieks-strādnieks Eižens Potje, slavenās proletariātu dziesmas «Internacionales» («Uz cīņu mostiet, darbaļaudis» utt.) autors.

Šī dziesma tulkota visās Eiropas valodās un ne tikai Eiropas valodās vien. Lai kādā zemē nokļūtu apzināgs strādnieks, lai kurp viņu aizdzītu liktenis, lai cik svešs viņš justos bez valodas, bez pazinām, tālu no dzimtenes, — viņš var atrast sev biedrus un draugus pēc pazīstamās «Internacionales» melodijas.

Visu zemju strādnieki ir pārņēmuši savu pirmrindas cīnītāja, proletariātu dzejnieka dziesmu un paderījuši šo dziesmu par visas pasaules proletariāta dziesmu.

Un visu zemju strādnieki tagad godina Eiženu Potje. Viņa sieva un mēita vēl ir dzīvas un dzīvo nabadzībā, kā visu mūžu dzīvoja «Internacionales» autors. Viņš dzimis Parīzē, 1816. gada 4. oktobrī. Viņam bija 14 gadu, kad viņš sacerēja savu pirmo dziesmu, un šī dziesma saucās — «Lai dzīvo brīvība!» 1848. gadā lielajā strādnieku kaujā ar buržuāziju viņš piedalījās kā karotājs uz barikādēm.

Potje dzimis trūcīgā ģimenē un visu mūžu bija nabaga proletariāts, kas pelnīja maizi, iesaiņodams kastītes un vēlāk zīmēdams uz drānas.

Sākot ar 1840. gadu, viņš atsauca uz visiem levērojamajiem notikumiem Francijas dzīvē ar savu kaujiniecisko dziesmu, modinādams snaudošo apziņu, aicinādams strādniekus uz vienotību, šauzdams buržuāziju un Francijas buržuāziskās valdības.

Lielās Parīzes Komūnas laikā (1871. gadā) Potje tika ievēlēts par tās locekli, no 3 600 balsīm par viņu bija nodotas 3352. Viņš piedalījās visos Komūnas, šās pirmās proletariāta valdības, pasākumos.

Strādnieku koru attīstība Vācijā

Vācijas strādnieku dziedāšanas biedrības nesen svinēja savdabīgu jubileju: strādnieku dziedātāju skaits sasniedzis 100 000 un biedru kopskaits dziedāšanas biedrībās ir 165 000. Strādnieku skaits šajās biedrībās ir 11 000.

Strādnieku koru ir savs preses orgāns: «Strādnieku dziedātāju avīze», kas regulārā sākusi iznākt tikai ar 1907. gadu.

Strādnieku dziedāšanas biedrību pirmie soli attiecas uz 19. gadsimta 60. gadiem. Leipciģas «Amatnieku izglītības Biedrība» tika nodibināta dziedāšanas nodaļā, un tās biedru vidū starp citu bija Augusts Bēbels.

Ferdinands Lasals piešķīra lielu nozīmi strādnieku koru organizēšanai. Pēc viņa neatlaidīgā pieprasījuma «Vispārējās vācu strādnieku savienības» biedri 1863. gadā Frankfurtē pie Mainas nodibināja strādnieku biedrību ar nosaukumu: «Dziedātāju savienība». Šī savienība apulcējās kāda Frankfurtes krodzīna tumsā, tvaņa pārplīnāja dibenistabā, istabu apgaismoja taiku sveces.

Savienībā bija 12 biedru. Kad Lasalam kādā viņa aģitācijas braucienā gadījās pārņākot Frankfurtē, šie 12 strādnieki korī nodziedāja viņam dziesmu, kuras autors bija pazīstamais dzejnieks Hervejs, ko Lasals ilgi bija lūdzis sarakstīt vārdus strādnieku kora dziesmai.

Pēc izpēmes likuma atcelšanas 1892. gadā strādnie-

ku korī Vācijā izveidoja 180 dziedāšanas biedrības ar 4300 biedriem. 1901. gadā biedru skaits sasniedza 39 717, 1907. — 93 000 un 1912. — 165 000.

Berlinē strādnieku dziedāšanas biedrības ir 5352 biedri, Hamburgā — 1628, Leipciģā — 4051, Drezdenē — 4700 utt.

Nesen mēs ziņojām par to, ka Francijas un citu romāņu zemju strādnieki godina Eiženu Potje (1816.—1887.), slavenās «Internacionales» autora, nāves divdesmitpiekto gadadienu¹. Vācijā socialisma propaganda ar strādnieku dziesmu ir daudz jaunāka, un Vācijas «Junkuru» (muižnieku, melnsimtnieku) valdība liek tādai propagandai daudz vairāk nežēlīgu policijas skersu ceļā.

Bet nekāda policijas uzmācība nevar aizkavēt to, ka visās lielajās pilsētās pasaulē, visos fabriku cietumos un arvien biežāk kalpa būdājos atskan vienprātīga proletariātu dziesma par cilvēces drīzo atbrīvošanos no algotās verdzības.

Sarakstīts 1913. g. janvārī.

¹ Izpēmes likumu pret socialistiem Vācijā pasludināja 1878. gadā. Ar šo likumu tika aizliegta visas strādnieku sociāldemokrātiskās un masu organizācijas, slēgtas strādnieku prese, aizliegta socialistiskā literatūra. Strādnieku masu kustības spiedienā likumu 1890. gadā atcelā.

² Runa ir par avīzē «Pravda» 2. (206.) nr. 1913. g. 3. janvārī ievietoto rakstu «Eižens Potje (Viņa nāves 25. gadadienā)».

N. L.

«Pravda», 2. (206.) nr., 1913. g. 3. janvārī.

Uzvaras ceļš

Pirms deviņiem gadiem...

1945. gada 9. maijs. Uzvarai Uzvarai! Vairs nedrīkst lietgabal! Eiropas kaujlaucos. Vairs nekūp nāves nometņu baigie skursteņi. Vairs nepilda eteri ar histeriskām kliegām trešā reiša apmāts firers. Pīšļos sabrukusi imperija, kas pretendēja uz pasaules kundzību. Smirdošā dūmakā izkļušas tās vadītāju noziedzīgie plāni pārvērst Eiropu par tautu cietumu ar kākrušta sardzi. Sairušas gadu desmitiem auklētās un par mūžīgām pasludinātās koncepcijas — par sanitāro kordonu, par «kolosu uz māla kājām», par «padomju agresiju». Tajās dienās pasaule sevišķi skaidri leraudzīja karēvi, kas ar savu durkli Berlīnes reišstaga portālā ierakstīja vienkāršus vārdus, kuros bija ietekta visa kara kvintesence: «To izdarījām mēs — no Padomju Krievijas».

Sai dienā, kad tik spīlgtas vēl bija atmiņas par izciestām šausmām un tik neparasti savilpojoša bija brīnīgā sajūta, ka drūmā pagātnē ir beigusies, visās mūsu kontinenta zemēs vienkāršie ļaudis zvēreja pie savu kritušo draugu un piederīgo piemīņas, ka nepieļaus jauna kara iedegšanu, nepieļaus hiteriskā nevēra atdzimšanu.

Mēs zinām: tie, kas kara dienās slāvēja Hitlera neuzvaramību, šodien runā par fašistiskās stratēģijas kļūdu, par vācu armijas nepietiekamo sagatavotību. Visiem zināms, ka Hitleram bija izdevies radīt stiprāko armiju kapitālistiskajā pasaulē. Vācu imperialisti bija gatavojušies karam desmitiem gadu. Viņi audzināja savu jaunatni re-

vanša garā. Viņi sludināja «Volk ohne Raum» teoriju. Viņi dievināja karu un militāras tradīcijas, uzcēla visspēcīgāko kara rūpniecību un ieviesa armijā vismodernāko tehniku. Viņi ielūka mūsu zemē ar bagātīgu agresoru pieredzi: viņiem aiz muguras jau bija vieglas uzvaras Polijā un Norvēģijā, Francijā un Balkanos. Par viņiem franču vēsturnieks Zoržs Buržens rakstīja: «Nav tāda spēka, kas varētu apturēt šo lavīnu». Bet mēs zinām, ka tāds spēks eksistē. Mēs zinām arī, ka apturēt un sakaut hiteriešu ordas nebus viegli.

Uzvara mums nekrita klēpī kā nogatavojies auglis. To nācās izcīnīt vismagākajās kaujās. Grūti šodien nianšēti izteikt neskaitāmās sajūtas, pārdomas un pārdzīvojumus, kas tajos notikumos tik pārsātinātos gados plosījās padomju cilvēku krūtīs, gan to, kas frontē kardināja mūsu leroču slavu, gan to, kas aizmugurē darināja šos leročus. Taču no šīm jūtām vienas grietas uzsvērt īpaši. Tās dega kā gaļa liesmas visgrūtākajos brīžos — gan tajās īsajās jūlijā naktīs, kad tālo ugunsgrēku atblāzma zīmēja pie apvāršņa mūsu atkāpšanās laužtās līnijās, gan tad, kad bija jāstāj dārgas un mīļotās pilsētas, bez kurām, šķita, nav Padomju zemes — šīs jūtas bija ticība partijai, ticība uzvarai. Bez pārspējuma var teikt, ka šī bezgalīgā ticība, kas radīja uzvarai tik vajadzīgo iekšējo dvēseles spēku, ir mūsu vēsturiskā triumfa granīta pamats.

Šodien mēs atceramies ne tikai Uzvaras salutu un Uzvaras parādi. Atmiņā atāust arī kara pirmās dienas, griezīgo šūkas kauksana, smagās kaujas pret ienaidnieka pārspeku un pie krievu sādžas vārtiem piestiprinātais plakats, no kura karavīros radzījās sirma sieviete ar dzīlām rūpju grumbām pierē, aicinādama: «Dzimtenē mātē sauc!» Mēs noliecām galvas pie nezināmo karavīru kapu kopīgām, kuru tik daudz mūsu Dzimtenes rietumu pusē, Brestas un Liepājas, Saulu un Lvovas, Dņestras un Prutas nezināmie aizstāvi — arī jūsu varonardbs ietausts uzvaras karogā, ko kara pēdējās dienās pacēla Berlīnē vīrs reišstaga.

Smagās 1941. gada rudens kaujās sagatavoja mūsu prettriecienu pie Maskavas. Kauja pie mūsu Dzimtenes galvaspilsētas, kuras sardzē bija nostājušies visu padomju tautu dēls, lika straujāk pukstēt brīvību mīlošās cilvēces sirdij. Visa pasaule tad pirmoreiz izjuta uzvaras silto dvasi. Vēstis no Piemaskavas eniegotiem laukiem iedeva cerību un cīņas gribu Prāgā un Atenās, Parīzē, Romā un Briselē.

Uzvaru mums likt šaubīties par mūsu uzvaru...

Un vēl kas. Mums ir pārāk daudz aizsaktu lielu darbu, drosmīgu ieceru, lai šaubītos par mieru. Tādēļ šodien — mūsu leroču nedzīstošās slavas dienā, mēs atkārtotām savu humano vērtējumu, cerību, prasību: mieru — pasaulē!

M. Vilks

PSRS Padomju rakstnieku savienības Valdes Prezidijs

PSRS Padomju rakstnieku savienības Valdes Prezidijs savā 1954. gada 28. aprīļa sēdē, pamatojoties uz F. Gladkova rakstā «Par rakstnieka etiku» («Literaturnaja Gazeta»), kā arī Feļetonā «Atzīlā žoga» («Komsomolskaja Pravda») minētajiem faktiem un citiem materiāliem, kas ienākuši Prezidijs, vienbalsīgi izslēdza no Padomju rakstnieku savienības rindām

A. Surovu, N. Virtu, C. Galsanovu, L. Korobovu kā cilvēkus, kuri izdarījuši virkni amorālu un antisabiedrisku pārkāpumu, kas nav savienojami ar padomju rakstnieka nosaukumu.

Valdes Prezidijs uzsvēra, ka nekāds sabiedriskais stāvoklis, nedz arī nopelnis nevar attaisnot literāta antisabiedrisku vai amorālu izturēšanos.

KIJEVĀ ATKLĀTA KRIEVU LITERATURAS UN MĀKSĻAS DEKADE

S. g. 6. maijā Loļļas Ukrainas vārdā nosauktā Kijēvas Krievu Dramas teātra telpās atklāja krievu literatūras un mākslas dekadē, kas vēltā 300. gadadienai kopš Ukrainas atkalapvienošanās ar Krieviju. Vakar atklāja Ukrainas Padomju rakstnieku savienības valdes priekšsēdētājs Mikola Bažans. Ievadvārdus teica arī krievu rakstnieku delegācijas vadītājs dzejnieks Aleksejs Surkovs. Vakarā runāja dekadē dalībnieki — rakstnieki S. Antonovs, M. Jakovskis, V. Ketlinska, B. Poljevojs, K. Simonovs, N. Tichonovs, S. Sēpāčovs un citi.

Lai piedalītos dekadē, Kijevā ieradās PSR Savienības Valsts Akademiskais Lielais teātris, T. Sevčenko vārdā

nosauktais Ukrainas PSR Valsts Akademiskā Operas un baleta teātris tas izrādīs operas «Dekabristi» un «Kņaza Igors», baletus «Bachčisarajas strūklaka» un «Gulbju ezers». Bez tam teātra solisti sniegs desmit koncertus pilsētas uzņēmumos.

Charkovā uzsācis viesizrādes Valsts Akademiskā Mazā teātra kolektīvs. Programā ietilpst arī V. Guseva lugas «Ribakova dēls» pirmizrāde.

Kijevā ieradīs Pjatņicka vārdā nosauktais Valsts krievu tautas koris. Tā programā ir krievu dziesmas un dejas, kā arī speciāli šim braucienam iestudētas ukraiņu tautas dziesmas.

Kijēvas teātros, koncertzālēs un klubos koncertēs Sarkankarogotais A. Aleksandrova vārdā nosauktais Padomju Armijas dziesmu un deju ansamblis, kā arī jaunie izpildītāji — starptautisko festivālu un konkursu laureāti vijolnieki N. Skolņikova un I. Oistrachs, pianists J. Majlīns, dziedātāja L. Isajeva u. c.

Viesizrādes uz dažādām Ukrainas pilsētām izbrauks arī Maskavas Pado-

mes vārdā nosauktais dramatisks, M. Gorkija vārdā nosauktais Leņingradas Lielais dramatisks teātris, F. G. Volkova vārdā nosauktais Jaroslavas dramatisks teātris, Staļingradas dramatisks teātris. Tie sniegs savus labākos iestudējumus.

KRITISKI apgūt klasisko mantojumu latviešu dramaturģijā — tas ir uzdevums, pie kura atrisināšanas ķēries vairums mūsu republikas vadošo teatru. Jau gūti pirmie panākumi. Tā, pieredzoties ilgāku laiku novārtā atstātajam mūsu realistiskās dramaturģijas vecmeistaram R. Blaumanim, esam jau sapēmuši veiksmīgu «Launā gara» uzvedumu LPSR Valsts Akademiskajā Dramas teātrī, kura paraugam droši seko lielākās un mazākās skatuves dažādās republikas malās. Tagad šo soli spērusi arī LPSR Valsts Jaunatnes teatra krievu trupa.

Iestudējums modina interesi divējādi. Uzmanības cienīgs apstāklis ir jau tas, ka no Blaumaņa lugām līdz šim tikai «Uguni» izrādīta ne vien latviešu, bet arī citās padomju tautu valodās. Ikvienas tautas klasiskā darba atveids švešā valodā vienmēr saistīts ar zināmām grūtībām. Ne vienreiz vien latviešu teātri pamatoti pārmetas kļūdas saistītā valodā vienmēr saistīts ar zināmām grūtībām. Ne vienreiz vien latviešu teātri pamatoti pārmetas kļūdas saistītā valodā vienmēr saistīts ar zināmām grūtībām. Ne vienreiz vien latviešu teātri pamatoti pārmetas kļūdas saistītā valodā vienmēr saistīts ar zināmām grūtībām.

Uz abiem jautājumiem dodama pozitīva atbilde. Vērojot LPSR Valsts Akademiskā Dramas teatra iestudējumu, bija jānāk pie secinājuma, ka «Launo garu» ar labiem panākumiem iespējams traktēt kā satirisku komediju. Kaut gan, izejot no autora sniegtajām personāžu attiecībām un darba uzdevumiem, «Launo garu» šajā žanrā īsti ierindot nevar, tomēr te ir elementi, kas pieļauj šādu mākslinieciskās problēmas atrisinājumu. Tie teātriem ļāvuši saasināt satiriskos momentus lugas galvenajā līnijā un dažos blakusnozarījumos, kā arī izmantot šim nolūkam raito darbības tempu un komedijai raksturīgo atrisinājumu.

LPSR Valsts Jaunatnes teātris izrādes sagatavošanā gājis pa citu ceļu. Ņemot vērā lugas konflikta raksturu, izrādes režisors LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks Boriss Praudīns pirmajā plānā nav izvirzījis komedijiskos elementus, bet ar personāžu attiecību saasināšanu pacēlis abas lugas vadošās — Ciriņu mājas ļaunu un Mantrausa — līnijas augstā dramatisma pakāpē. Kā zināms, Blaumanis savos darbos sabiedriskās parādības vienmēr aplūkojis sadzīves plāksnē, mākslinieciskajā celtņā levīto sociālo motīvu parādījis caur ģimenes, mīlestības u. c. attiecībām. Tā tas ir arī «Launajā garā». Tādēļ B. Praudīnam bija tiesības uzskatīt, ka mūsu priekšā ir sadzīves drama — žanrs, kura ietvaros «Launais gars» vēl ne reizes nav skatuves gaismu ieraudzījis. Šādi attīstot lugas darbību, pie tam neko ne-

RADOŠA PIEEJA

R. Blaumaņa «Launā gara» iestudējums LPSR Valsts Jaunatnes teātrī

MARIS GREIŅS

nāts muzikas jautājums. Muzika labi ilustrē liriskās epizodes, kā arī nodēro spilgtam kontrastam, nomainot dramatisma pilnus skatus ar jautriem. Pateicoties šiem momentiem, uz skatuves redzam īstu tautas lugu, kā to domājis pats autors. Tādā režija pamatos pareizi izpratusi Blaumaņa.

Galvenais pret izrādi vērsamais lelbildums ir sakarā ar dažām detaļām Annas tēla interpretācijā. Režisors un lomas tēlotāja LPSR Nopelniem bagātā māksliniece E. Kronberga pareizi sapratuši, ka Anna ir lugas centrālā tēla. Šai tēla pareizi akcentēts cilvēciskais mantkars sagrābis indivīds, kas savu mērķu piepildīšanai neatsakās ne no kādiem līdzekļiem. Tomēr nav saprotams, kāpēc šis īpašības neizteikšas jau 1. cēlienā, bet sāc izpausties tikai pēc vēsts par lielo laimestu? Šādā traktējumā skatītājam grūti noticēt Annas rakstura pārvērtībai, un, būtībā, nekādas pārvērtības jau šeit nav — tā ir tikai agrāk nobrieduša rakstura tālāka attīstība jaunos apstākļos. Tāpēc līdz galam nav iznīcināta arī pretruna lugas noslēgumā: nav skaidrs, kādas būs Annas turpmākās gaitas. Un beidzot: kāpēc tēla tik maz izceltas satīras iezīmes? Tieši šajā ziņā vajadzēja ņemt vērā Akademiskā Dramas teatra pieredzi, protams, nevis kopējot, bet radoši izmantojot tālākam veidojumam. Lomas pakļaušana satīriskam aspektam nebūt nerunā pret režijas izvēli, jo lugas žanriskajam atrisinājumam. Tā dotu izrādei vēl lielāku māksliniecisku spēku, jo tieši satīra jau ir tā, kas dara spilgtu negatīvo personāžu Blaumaņa dramās.

Spožs sasniegums aktiera C. Michņeviča jaunradē ir Mantrausis. Apvienojot jaunumu ar izteiktu, dziļi nianētu liekulību, Michņevičs spējis tēla iemiesot tās īpašības, kas Mantrausi dara tuvu Puškina Skopajam bruņiniekam un Moljēra Harpagonam. Spēcīgi izdevies ārprāta skats. Gribētos vienīgi spožāku kulmināciju, jo pēc lieliski veikta sākuma un vīdusdaļas monologs nobeidzumā zināmā mērā atslābst.

Ja satīra maz izmantota izrādes centrā, tad auglīgu zemi tā atradusi blakustemū risinājumā. A. Astrovs Vilka lomu nav izmantojis, lai radītu efektu efektu dēļ, uz ko var pamudināt teksts un remarkas, bet rūpīgi pārdomājis katru mīzanscenu, lai iekļautos kopējā darbībā. Koncentrējot savus izteiksmes līdzekļus noteiktā virzienā, aktierim izdevies panākt, ka Vilka komiskajās situācijās parādās nevis dzerāja tukša ālēšanās, bet gan budža despotisms un pašapziņa.

Veiksmīgi atrisināta arī Jura problēma. Režijai lietpratīgi svītrotot vietas, kas var veicināt tēla nevajadzīgu idealizāciju, J. Mališeva atveidojumā redzam nevis to lauku buržuāzijas jaunās paaudzes pārstāvi, kas sekmēs kapitalistiskās ražošanas attīstību, bet gan Brīvību Jēskas tipu, kas izputinās tēva mājās. No šā viedokļa attaisnojams arī zināms pilsētnieciskums, kas aizsāc cauri tēla traktējumam. J. Mališevs lielā ievērojības vairākas iezīmes, kas liek saprast, ka īstu mīlestības jūtu pret levi Jurim nav, tikai kailla iekāre, kas atdurās pret kalpa meiteņu kategorisko noraidījumu. Šajā tēla spilgti izpaudusies režijas un aktiera radošā doma.

Atzīstami savu uzdevumu veic arī

Pietera tēlotājs E. Solovjans. Te akcentēts ne tik daudz stilbēns kā uz savu bagātā māju, lielo ābeļdāru un pilno naudasaku lepnais saimniekdēls. Sevišķi jāatzīmē Solovjana izvēlēta maska un mimika, kas ievērojami veicina šī rakstura atsegšanu.

Savu tēlu raksturošanai Blaumanis bieži izlietojis valodas komiku. Tā šoreiz labi palīdzējusi parādīt Pieteri, kurpretim Abramam krievu tulkojumā šādas iespējas nav. Jādomā tāpēc Abramam tēlotājs L. Kukis ķēries pie meklētiem žestiem un mimikas, kas dažkārt draud nokļūt disonansē ar izrādes stingri realistisko kopējo noskaņu. Abrams nav jāidealizē, arī viņam savu tēlu uzspiedusi mantas vara; taču, turpinot darbu pie lomas, jāvalrās no tieksmes pāršāzēt.

Aktieris G. Pazuškovs visumā pareizi uztvēris Jāni tā Blaumanim tuvu patriarhālā zemnieka gauso konservatīvismu, kura sētas šķietamajā idilē kā vētra pēkšņi izlaužas apkārtējās dzīves pretrunās. Taču tēla pašreizējā izveidojumā būtu vēlams ievest vairāk krāsainības, izteiksmes līdzekļu dažādības, īpaši pārdzīvojuma momentos, kas veltām samāksloti.

Pretī «Jaunā gara» sagādētajai pasaulei Blaumaņa luga nostājas gaišā kalpa cilvēki, labākas dzīves alceji — Andrievs un leva. Tādi tie ir arī uz Jaunatnes teatra skatuves. R. Dambāna Andrievam netrūkst jaunības straujuma un dzīvespriekā, taču dažviet jāvalrās no pārspīlējuma, sevišķi 2. cēliena skatā ar Annu, kur aktieris grib parādīt pārdzīvojumu, nevietā kritot zemē vai sitot ar roku pa galdu. R. Svecovas levi savukārt brīžiem gribētos redzēt meitenīgāku, vairāk atraisītu.

Vajāk velces Jāņa mātes tēlotājai A. Kudrjavcevai. Te nejut Blaumaņa sirsnīgo latviešu māti. Tās vietā lomā izcelts didaktiskais tonis, kuru tieši vajadzēja notuēt.

Atzinīgi vērtējams skatuves gleznotāja H. Puto sniegums, kas (it sevišķi 3. cēliena dekorācijas) imponē ne vien kā labs lugas darbības vides raksturotājs, bet arī kā interesants, dzīvi izveidots mākslas darbs. 2. cēliena darbības pārnešana no istabas pagalmā pilnam attaisnojama kā no dekoratīvā, tā arī sceniskā viedokļa, jo ļāvuši vairāk attīstīties režisora izdomai.

Šī izrāde vēlreiz pasvītro to, ka mākslā nav vienīgi pareizo atrisinājumu. Tā rāda arī, kāds ceļš turpmāk ejams mūsu teātriem — ne pielāgošanās jau izlietotam, kaut arī pareizam variantam, bet radoši meklējumi klasiskā mantojuma tālākā pārpemšanā. LPSR Valsts Jaunatnes teātris devis savu nozīmīgu ieguldījumu šajā darbā.

Latvijas PSR Kulturas ministrijā

Latvijas PSR Kulturas ministrijas koleģija apspriedusi jautājumu par gatavošanos rajonu un pilsētu 1954. gada Dziesmu dienām. Koleģija atzīmēja, ka tieši pēdējā laikā Dziesmu dienu sagatavošana novērojama lielāka rošība. Daudzos rajonos ir veikts nopietns organizatorisks darbs Dziesmu dienu sagatavošanā. Labi darbojas Cēsu, Ventspils, Tukuma un citu rajonu skates komisijas, kas izstrādājušas konkrētus Dziesmu dienu sarīkošanas plānus un grafikus. Alūksnes rajona skates komisija jau noteikusi ieskaņu koncertu un Dziesmu dienas datumus. Pasreiz Alūksnes rajonā aktīvi darbojas 16 kori un 14 deju kolektīvi, Alojas rajonā — 14 kori un 12 deju kolektīvi, Aknīstes rajonā — 16 kori un

12 deju kolektīvi. Arī citos rajonos mākslinieciskās pašdarbības pulciņu un dalībnieku skaits spēj pieaudzis. Pasreiz republikā aktīvi gatavojas Dziesmu dienām apmēram 800 kori un 500 deju kolektīvi, ar kopēju dalībnieku skaitu — 40.000 cilvēku.

Latvijas PSR Kulturas ministrijas koleģija atzīmēja arī, ka gatavošanās Dziesmu dienām atsevišķos rajonos vēl nav izvērtēta un ne visur aktīvi darba iestēgušas skates komisijas. Skundas, Valkas, Ilūkstes, Priekļu, Krustpils, Plavīņu rajonos pat samazināties kuru skaits. Vairākos rajonos, kā Apē, Valkā, Skrundā, Grīvā u. c. vēl līdz šim nav nobeigta kuru un deju kolektīvu reģistrācija. Jopro-

jām vāji darbojas skates komisijas Rīgas pilsētas rajonos.

Kulturas ministrija uzdeva rajonu un pilsētu kultūras nodalījumā gādāt, lai līdz 1. jūnijam visi kori un deju kolektīvi iestudētu Dziesmu dienu programmu. Kultūras nodalījumā ieteikts, lai kori un deju kolektīvi aktīvi piedalītos sējas kampaņā un sniegtu koncertus kolchozos, MTS un padomju saimniecībās. Sevišķa uzmanība kultūras nodalījumā jāpievērš palīdzībai kolchozu un ciemu korēm un deju kolektīviem.

Latvijas PSR Kulturas ministrija apstiprināja rajonu un pilsētu virsdiriģentus, kā arī deju kolektīvu virvadītājus.

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS TREŠO KONGRESU SAGAIÐOT

Lielu darbu pavasaris

Maīja sākums bagāts ar dienām, kuras atzīmējam katru gadu. Tikko ir nosvinēti Maīja svētki, tā klāt ir Preses un Radio dienas. Nu jau deviņi reizi padomju tauta sagaidījusi arī Uzvaras dienu. Nereti, pieminēdami kādus notikumus pēckara laikā, mēs sakām: tas notika tāda un tāda gadā pēc kara, tas ir, pēc 1945. gada 9. maīja. Un kaut arī deviņi gadi taču ir īss laika sprīdis, katram no mums tomēr būs daudz ko atcerēties.

Dažs Cīmljanskas HES un Volgas-Donas kanāla celtnes šodien jaunu draugu pulkā pakāvēties atmiņās par to pavasari, kad lielajā celtņā no Cīmlas līdz pat Stalingradai nepārtrauca darbus ne mirkli pat Maīja svētkos. Tieši Uzvaras dienas priekšvakarā, kad jaunajā Cīmljanskas jūrā plosījās pirmā vētra, ūdens pienāca pie ostas un četrpadsmitajam elūžam...

Jā, kad tad tas notika? Vai tiešām aizritējuši ir tikai divi gadi kopš tam dienām? Novosojonovskā dziedāja ķirši, bet nevienam nebija laika jūsmot par ziedu kupenām. Ielu stūros vecītes pārdeva tulpes — brīnumjaukās koši sarkanās Donas stepju atmatu un vecaiņu tulpes... Volgas-Donas kanāla, Cīmljanskas HES un jaunās Jūras vārds tās dienās nenozuda no laikrakstu slejām. Ar vēstīm par to ik rīdaitēdija iesāka pēdējo ziņu pārraidi...

Un, lūk, šā gada aprīlī tikai īsa informācija pavēstīja, ka sākusies navigācija Cīmljanskas jūrā un Volgas-Donas kanālā, ka pirmie kuģi devušies tālajos reisos...

Tālu no Cīmljanskas uz Kamas pie Molotovas top jauna jūra, celtnieki, kuru skaits ir arī bijušie volgodonieši,

steidz montēt Kamas HES turbinas un generatorus. Izšķirošais gads pienācis Gorkijas HES būvē uz Volgas. Kuibīševs HES-ā iet «lielais betons». Cīmljanskas HES ražotā strāva darbina ekskavatorus un zemessūcējus Stalingradas HES būvlaukumā. Vērsas plāsumā darbu fronte Novosibirskas HES būvē uz Obas. Angara, Dņepra, Dņestra, Narva... Neuzskaitīt visas tās daudzās lielās upes, kurām padomju ļaudis liek dzelzsbetona iemauktus, lai iejūgtu spēcīgās strāvas, liktu tām paklausīgi strādāt cilvēka labā. Grūti pat apjaust, kāds milzu spēks nāks padomju tautas rīcībā jau tuvākajā laikā! Grūti apjaust tādu darbu apjomu!

Tācu šopavasar visvairāk runāts tiek nevis par grandiozajām celtnēm, bet par atmatām un vecaiņiem, kur sācies vēl nepieredzēts uzbrukums cīņā par labību. Vecs romantiķis gan varētu skumt, ka daudzu simtu tūkstošu hektāru lielā platībā šaj maījā vairs neuzzied košās tulpes nule uzartajās vecaiņēs un atmatās. Taisnība, stepes tulpe ir jauka. Bet — nekas! Lai tā neuzzied! Pēc sniegtiem bagātās ziemas mūsu valsts dienvidu apgabalos mītruma bagātīgi padzērušies zeme plūsmos lai sazaļo ar košu labības zeļmenī! Ir labi, ka arī Rīgas «Tērauda» kaitās ecēšas ierdina zemi vecaiņēs un atmatās! Ir labi, ka arī mūsu republikā būvētās darba mašīnas pirms termiņa nosūtītas uz Akmojinsku un Karagandui! Ir labi, ka lielajā kaujā par labību piedalās arī mūsu republikas jaunieši!

Lielas pārvērtības notikušas mūsu dzimtenē devītajā gadā pēc Lielā Tēvijas kara. Tā būtu daudz iespiedloksņu bieža grāmata, ja saliktu vien-

kopus visus tos vēsturiskos lēmumus, kas šai gadā pieņemti PSKP CK un PSRS Ministru Padomē. Cik daudz un dažādus jautājumus skar šie lēmumi! Simti tūkstošu pilsētnieku, daudzi speciālisti, klausāmi šo lēmumu aicinājumam, kļuviši par socialistisko lauku kopējām un tagad jau var apsvērt pirmos panākumus jaunajā darbā gan par labi sagatavotu un laikus iesāktu pavasara sēju, gan par jauniekārtoto mehānisko darbnīcu MTS, par to, kā celta mehānizatoru kvalifikācija un nostiprināta viņu darba disciplīna, uzlaboti dzīves apstākļi. Tas prasījis krietni daudz piepūles, pat bezmiega naktis.

Nav bez sūda darba radies arī tas daudzus skaidstāko audumu klāsts, kas tagad nāk no mūsu tekstilrūpniecām. Partijas un PSRS valdības vēsturiskie lēmumi par plaša patēriņa rūpniecības preču ražošanas paplašināšanu un kvalitātes uzlabošanu, par pasākumiem tirdzniecības tālākā attīstībā lika desmitiem un simtiem tūkstošu cilvēku sasprindzināt visus spēkus, sapurināja, pamodināja viņu radošo domu, kas nereti bija ieslīguši tāda nelabā apstākumā. Grūtas dienas pienākušas cilvēkiem, kuri bija parādusī gadiem strādāt, rūpējoties tikai par to, lai kopprodukcijā sasniegtais procents būtu lielāks par simtu, bet neuztraucās par greizī sašutu vīli vai negaumiņu rakstu audumam, par gadiem vecu un visiem sen apnikušu apavu vai tērpa modeli, par rupjā, nevīžīgā zīmētā papīrīti lešinotuo konfektī Partijas un valdības lēmumos ir runāts gan par tādu papīrīti, gan par ābelīti un ķiršu kociņu,

katru kolehoznieks šogad iedēsti savā piemājas zemē, gan par daudziem miljoniem hektāru zemes, kas stāvēja atmatā, bet kur tagad ne dienu, ne nakti nenorimst motoru duna un prožektoru mestie staru šķēpi kļēdē tumsu traktorū ceļā. Vairāk, labāk, skaistāk! — lūk, prasība, kas kategoriski skan no partijas un valdības lēmumiem!

Partija padarījusi ļaudis redzīgākus un dzirdīgākus. To, ko vēl vakar vienaldzīgi laida gar ausīm un pāri galvai, šodien apsauc skarbi un noteikti. Nāk prātā sīks, bet raksturīgs gadījums pirms pāris mēnešiem notikušajā mehānizatoru sanāksmē. Katedrā uzkāpa kāds visai karēvīgā izskata runātājs un tukšu, nodrāztu fražu straume plūda zālē par to, ka «dotā momentā» viņu MTS jau guvusi «zināms panākumus», ka viņi «mobillizējas» un cer paveikt pavasara sēju «augstā līmenī», utt., utt. Pēc pāris nogaidošām minūtēm zāle sāka dūkt skajām un skajāk, līdz šalca vienos smieklos.

— Beidz plāpāt! Runā par lietul! — atskanēja balss no zāles. Orators samulsa. Sos vārdus kā bezgala nospēlētu patafona plati viņš bija maījis jau gadiem — to varēja just. Neskaitāmās apspriedēs ļaudis viņu bija «klausījušies», lasīdami starpbrīdī nopirkto «Krokodilu» vai «Ogopoku», bet apsaukt neviens nebija iedomājies. So-reiz apsauca.

— Beidz plāpāt! Runā par lietul! — Vaj tad šis sauciens nav atskanējis vēl un vēl no katra jauna partijas un valdības lēmuma? Tas atskanēja gan ar lēmumiem par lauksaimniecības un lopkopības tālāko attīstību, gan par MTS, gan par tirdzniecību un rūpniecību. Tas atskanēja deputātu runās nule aizritējušajā PSRS Augstākās Padomes sesijā debatēs par budžetu.

Šķiet, cilvēki ir stingrāk nostājušies uz kājām, augstāk pacēlušies galvas un asāku skatienu veras dzīvē, drošāk, partējiskāk vērtē visas parādības, nebalidamies uzsaukt tukšu fražu varoļiem: beidz plāpāt, runā par lietul!

Aizvien biežāk un noteiktāk šī prasība ir jādzird arī rakstniekiem. Mūsu republikā darbaļaudis ar pilnām tiesībām var uzsaukt rakstniekiem: «Beidziet klusēt par mūsu dienām! Runā, jiet par lietul!» Visi tie notikumi, kas aizritējušajā gadā savijoties ik minūtrī, ik rūpnīcā, ik kolchozā, padomju saimniecību un MTS, nav spējuši iekustināt mūsu rakstnieku satmi. Ir atskanējuši gan daži jūsmīgi ēkusti pantos par tiem, kas aizbrauca uz MTS, vecaiņēm, atmatām, un — tas ir viss. Pie kam šās dejas lielam lielo tiesu ir bijušas tikai vispārējs pačalījums.

Taisnība, nevar taču prasīt, un neviens nedomā to darīt, lai rakstniekiem jau būtu gatavi lieli darbi — romāni, gari stāsti, lugas, scenariji, kur tadā vai citādā vizē ieskanētos lielle notikumi, kas savijņo arī mūsu republiku, īpaši laukus. Tāda prasība nebūtu nopietna. Bet vietā ir prasība, lai būtu laba, aktuāla publicistika, apraksti, kas rakstīti ar īsta vārda meistara roku, īsie stāsti.

Latviešu padomju rakstniecībā apraksts un publicistika ir tiešām aizmirsta atmata. To pavīsam reti atceras pat Rakstnieku savienības prozas sekcija, kural tieši ar to vajadzēja nodarboties, par cik nepastāv atsevišķa apraksta un publicistikas sekcija. Nav, manuprāt, speciāli jārunā par to, kāda milzīga nozīme ir preseī cīņā par PSKP CK un PSRS Ministru Padomes vēsturisko lēmumu izpildīšanu. Tas katram ir skaidrs. Bet šogad, atzīmē-

A. DVORŽAKS

(1841.—1904.)

1904. gadā M. Balakirevs rakstīja: «Izcili apdāvinātā slavu komponista negaidītais zaudējums, bez šaubām, radīs kā Jūsu tēvijā, tā visās slavu zemēs un visā muzikālajā pasaulē dziļas sāpīgas, kurām arī es pievienojos no visas sirds.»

Ar šiem vārdiem leģendārais komponists krievu muziku vārdā griežās pie čehu publicista J. Kolarža pēc tam, kad bija pienākusī ziņa par čehu muzikas lielā meistara Antonīna Dvoržaka nāvi. Savu radošo spēku briedu-

par sagatavošanas komponista gaitām. Piemēram, savu simfoniju numerāciju viņš sāka tikai no 1880. gada, kad viņš uzrakstīja savu pēc skaita piekto simfoniju.

1881. gads ir īpaši nozīmīgs čehu muzikas attīstībā — Pragā ar Smetanas operas «Libuše» uzvedumu darbību uzsāk Nacionālais teātris. Arī Dvoržaks ķērās pie jaunas operas radīšanas — tā ir opera «Dimitrijs» par krievu tautas vēstures tematu. Dzemēlējais librets neļāva šai operai ierīdoties labāko Dvoržaka darbu skaitā.

Pēc B. Smetanas nāves Dvoržaks bija vadošā personība čehu muzikā.

Sini laikā viņam izveidojās radošas saites ar vairākiem cittautei komponistiem. Viņš bija tuvs draugs Brāmsam, 1888. gadā iepazīnās ar Čaikovski, kas bija atbraucis uz Pragu sakarā ar savas operas «Jevgeņijs Oņegins» uzvedumu. Čaikovska pamudināts, Dvoržaks devās koncertbraucienā uz Krieviju, diriģēja savu skandālu izpildījumus Maskavā un Pēterburgā, tikās ar krievu muzikas darbiniekiem. Devīdesmito gadu sākumā Dvoržaka vārds jau pazistams visā pasaulē.

1892. gadā Dvoržaks devās uz Ameriku, kur līdz 1896. gadam bija Ņujorkas konservatorijas direktors un profesors. Se radās viņa slavenā Plekta (pēc skaita devītā) simfonija, stīgu kvarteti (fa mažorā, la bemola mažorā), koncerti čellam ar orķestri. Tikpat rosiģi komponists strādāja arī, atgriezies dzimtenē, rakstot simfoniskus darbus, operas un monumentālus korus.

Bagātā muzikālajā mantojumā, ko Dvoržaks atstājis nākamajām paaudzēm, ietilpst 10 operas, 9 simfonijas, lielāks skaits simfonisku poemu, darbi kora un solo dziesmu nozarē, kamer-muzika. Viņa daiļradī caurstrāvo progresīvas patriotisma idejas, kas iekļautas skaidros, realistiskos tēlos ar lielu māksliniecisku spēku. Viņa darbi ir dziļi tautiski gan pēc savas demokrātiskās tendences, gan pēc izteiksmes līdzekļiem, tāpēc tuvi un dārgi visām tautām.

Padomju Savienībā Dvoržaka daiļradē ir iedibināta nozīmīga un palekama vieta. Mūsu koncertzālēs atskan labākais no labākā, ko pasaules muzikas mākslai devis ievērojamais čehu komponists.

A. Dvoržaka vārds zelta burtiem ierakstīts pasaules muzikas vēsturē. Tāpēc arī ar patiesu cieņu un mīlestību visa progresīvā cilvēce pieņem izcilo skandālu, atzīmējot 50 gadus kopš viņa nāves, apzinoties, ka viņa darbu labākā daļa ir vērtīgs ieguldījums pasaules kultūras dārgumu krājumos.

M. Gelbaks

mā, 63 gadu vecumā, bija miris viens no redzamākajiem pagājušā gadsimta otrās puses un šā gadsimta sākuma skandāliem.

Nav skaidri zināms, kad sākusies Dvoržaka komponista darbība, bet jau vecākais no pazīstamajiem sacerējumiem — 1861. gadā komponētais stīgu kvartets rāda lielu tehnisku gatavību.

Dvoržaka mākslinieciskajai attīstībai daudz devis darbs Pragas Pagaidu teātri, kura orķestri viņš spēlēja altu. Te jaunais komponists iepazīnās ar labākajiem pasaules muzikas darbiem, satikās ar čehu muzikāliem un komponistiem, tai skaitā ar B. Smetanu. Sini laikā Dvoržaks sajūsmīnāts par austriešu un vācu romantiskiem, mīl Sopena darbus.

Vēlāk Dvoržaka daiļradē ietekmēja jaunas ierosmes. Tās saistās ar Glinkas operu «Ivans Susaņins» un «Ruslans un Ludmila» uzvedumiem Pragā. Drīz vien arī Dvoržaks uzrakstīja savu pirmo operu «Alfreds» (1870.), turpmāk allaž atgriežoties pie šā visgrūtākā muzikas žanra.

A. Dvoržaka radošie spēki pilnam izvērtās 70. gadu beigās. Iepriekšējo posmu pats Dvoržaks uzskatīja tikai

ŠONEDĒĻ

Sodien Poligrafiķu centrālajā klubā šā kluba vokālās studijas solistu atskaites vakars. Sākums plkst. 16.

o Konservatorijas zālē Mjaskovska, Kainiņa un Skultes daiļradei veltīts koncerts-lekcija no cikla «Kamer-muzikas darbu izlase». Sākums plkst. 16.

o Filharmonijas koncertzālē koncerts-lekcija «Padomju opera». Sākums plkst. 16.

10. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Gleznotāja K. Ubāna darbu izstāde. Sākums plkst. 19.

o Konservatorijā prof. N. Daugē klavieru klases studentu atklātais koncerts. Sākums plkst. 19.30.

11. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietišķās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

o Akadēmiskajā Dramas teātri R. Blaumaņa «Indrānu» pirmizrāde. Sākums plkst. 20.

11. un 12. maijā LVU aulā Kazachijas PSR Nopelniem bagātās mākslinieces Rozas Baglanovas koncerti. Sākums plkst. 20.

11. un 13. maijā Apgabala vīrsnieku namā Aizkarpatu tautas kora koncerti. Sākums plkst. 20.

12. maijā Muzikalās komedijas teātri sanāksme, veltīta šā teātra radošā darba analīzei. Sākums plkst. 10.

o Latvijas Padomju mākslinieku savienībā mākslas vēsturnieku un kritiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

o Dailē teātri C. Solodara komedijas vadeviļas «Ceriņu dārzā» pirmizrāde. Sākums plkst. 20.

o Mākslas darbinieku namā komponista A. Zilinska radošā darba vakars. Dziedājumi no muzikalās komedijas «Zilo ezeru zemē» Muzikalās komedijas teātra solistu izpildījumā. Sākums plkst. 20.

13. maijā Konservatorijas zālē Konservatorijas zinātniskās biedrības konference, veltīta M. Glinkas 150. dzimšanas dienas atcerei. Sākums plkst. 18.

o Mākslas darbinieku namā Republikāniskā tautas mākslas nama lektorijā atklāšana mākslinieciskās pašdarbības drammas kolektīvu vadītājiem un dalībniekiem. LPSR Tautas mākslinieces V. Bajunas lekcija par K. S. Staņislavskas sistēmas nozīmi mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu darbā. Sākums plkst. 19.30.

15. un 16. maijā Apgabala vīrsnieku namā Lietuvas PSR dziesmu un deju ansambļa koncerts. Mākslinieciskais vadītājs PSRS Tautas mākslinieks J. Svēds. Sākums plkst. 20.

Pirmizrādes Rīgas teātros

Akadēmiskais Dramas teātris sagatavojis R. Blaumaņa drammas «Indrānu» iestudējumu. Attēlā: V. Silenieks (Indrānu tēvs), P. Cepurnieks (Kauķens) un M. Smičhene (Indrānu māte). J. Krieviņa uzp.

Dailē teātri iestudēta C. Solodara komedija vadeviļā «Ceriņu dārzā». Attēlā: 3. cēliena skats. V. Lavrentjeva uzp.

Noslēdzies Vissavienības dramaturgu seminars Dubultos

Noslēdzies Vissavienības dramaturgu seminars Dubultos, kas ilga vienu mēnesi. Seminarā piedalījās 35 dramaturgi — 12 padomju tautu pārstāji. Seminars bija veltīts jaunu viencēlienu radīšanai mākslinieciskai pašdarbībai, sevišķi pasvītrotot kolchozu tematu aktualitāti. Seminara dalībnieku

vairākums sadarbibā ar konsultantiem A. Karaganovu, G. Stalnu, A. Uspenski un I. Višņevsku savu uzdevumu ar sekmēm veikuši — radīti viencēlieni, kuri pēc vērtējuma līdz 1. jūnijam tiks nodoti PSRS Rakstnieku savienības dramaturģijas komisijas rīcībā.

Lielu darbu pavasaris

Turpinājums no 5. lapa puses

Jot Preses dienu, latviešu padomju rakstnieki nevar lepoties, ka arī viņi būtu krietni pastrādājuši šajā tik ļoti svarīgajā ideoloģiskā darba lomā. Laikrakstu un žurnālu redakcijās šai gadā, tāpat kā iepriekšējos, neskatoties uz reizes būs runāts, ka nav apraksta un labas, asas, aktuālas publicistikas, nav īsā stāsta un nav fejetona. Pirmā un galvenā kārtā par šo nav ir jānes atbildība rakstniekiem. Visvairāk no apraksta, fejetona, labas publicistikas bada cieš tieši Rakstnieku savienības izdevumi žurnāls «Karogs» un laikraksts «Literatūra un Māksla».

Nereti pārmērtums par to, ka nav apraksta, it kā tiek adresēts vienīgi tiem pārs Rakstnieku savienības biedriem, kuru galvenais darba lauks ir žurnālistika un kuras tā arī parasts dēvēt par «aprakstniekiem». Tiesa, varēja arī šie biedri rakstīt vairāk un arī labāk, bet nav taču dažu cilvēku spēkos vien «apmierināt pieprasījumu» pēc aprakstiem visos daudzajos laikrakstos un ilustētajos žurnālos, kas iznāk republikā. Pārējie rakstnieki acīm redzot uzskata par pazemojumu savai mūžai plevēsties tādām neilām žanram kā apraksts.

Nav te jāatkārto visi tie labie vārdi, ko par publicistiku un aprakstu ir teicis Maksims Gorkijs. Par to, ko padomju literatūras lielmaistari domājuši un domā par publicistiku, vislabāk liecina viņu darbība. Alekseja Tolstoja nesen iznākušajā izlasē vien ir vesels sējums ar īsajiem stāstiem un publicistiku. Arī šodien ar lielu interesi lasāms viņa apraksts par Volchovstroju. Maksima Gorkija Rakstos pēdējā izde-

vumā no jau iznākušajiem divdesmit septiņiem sējumiem pēdējos četros ir publicistika un raksti par literatūru. Pegazs nemaz neapvainojās, ka V. Majakovskis lika tam nest publicistikā spalvu. Iļjas Erenburga Rakstos pats biežākais sējums ir — publicistika. Piemērus varētu uzskaitīt vēl un vēl. Slaveni vārda meistari daiļradē nekas slikti nav noticis tādēļ, ka viņi bieži jo bieži pievērsušies publicistikai.

«Literaturnaja Gazeta» pērn skarbi pārmēta Galina Nikolajeva, kura bija atteikusies rakstīt aprakstu «Ogoņokam», sacīdama: «Es tagad, paldies dievam, jau varu aprakstus nerakstīt». Nosodīta, telca, ka tā ir kundziska attieksme pret svarīgu žanru. Arī latviešu padomju rakstnieku saimē šī kundziskā izturēšanās pret publicistiku vispār un aprakstu jo sevišķi pastāv vēl šobrīd. Ir arī pie mums dzirdēts, ka pazīstams prozaiķis saka par aprakstu: «Val nu tas jāraksta rakstniekam, to var darīt žurnālists!»

Viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ nav apraksta, labas, kaujinieciskas, aktuālas publicistikas, laikam gan būs tas, ka daudziem jo daudziem rakstniekiem nav stingra kontakta ar dzīvi un nav arī vēlēšanās to rast. Aprakstu neuzrakstīsi bez konkrēta materiāla, neuzrakstīsi, nepabijis rūpnicā, kolchozā, MTS. Tādēļ arī lielākais, ko redakcijas aizritējušajā gadā ir varējušas dabūt no rakstniekiem, ir galvenā kārtā tikai «svētdienas publicistika», pie tam nereti uzrakstīta fražaini un visai pavisā.

Bet noteikt arī tā, ka rakstnieks, vākdams materiālu kādam lielākam darbam, tomēr neatrod par vajadzīgu iz-

teikties laikraksta vai žurnāla rakstā par to dzīves nozari, kurai ir pievērsis savu uzmanību. Ir, piemēram, zināms, ka Zanis Grīva uzrakstījis labu filmas scenariju par zvejniekiem. Ir arī zināms, ka viņš aizritējušajā gadā vairākkārt braucis pie zvejniekiem. Vai tiešām rakstnieks-komunists zvejnieku arteļos nēlraudzīja nekā tāda, ko vajadzēja tūlīt pateikt saviem lasītājiem aprakstā, fejetonā vai vienkārtī avīzes rakstā? Vai tiešām zvejnieku ciematos, kur pēckara gados notikušas tik lielas pārveides, rakstnieks nēlraudzīja nekā tāda, kas viņu aizkustināja, iedrošināja, nokaitināja? Prozas sekcijas atskaites sapulcē Z. Grīva ar tādu degsmi runāja par Galziņa cema padomes sesiju, kurā tikko bija piedalījies. Jo īpaši rakstnieku bija savijojis kāds jautājums, kam bija sakars ar kolchozu gatavošanos pavasara darbiem.

— Es noteikti par to uzrakstīšu — toreiz telca Z. Grīva un — tūlīt laikam aizmirsa savu labo apņemšanos. Protams, tagad rakstu b. Grīva vairs neuzrakstīs, kopš tā laika aizritējis vairāks mēnesis, materiāls droši vien būs novecojis. Protams, rakstniekam jau nebūs jāatbild par to, ka viņš nav laikā ieradies, palīdzējis to vai citu jautājumu nokārtot. Bet vai drīkstētu par tādu klusēšanu, notikumu pasīvu vērošanu no malas būt mierīga padomju rakstnieka-komunista sirdsapziņa?

Es te nebūtu nedomāju izteikt pārmērtumus tikai Z. Grīvam vien. Noskaņojšanās no malas uz to, kas notiek republikā, pasīva vērotāja loma ir raksturīga gandrīz visai latviešu padomju rakstnieku saimei. Tā ir tāda divālna pacelšanās kādā Parnasā, pāri «zemes iekšienībai» ar padomju jauču ciņu

par komunisma materiālās bāzes radīšanu, ar viņu pašalīdzīgajiem pūlīņiem un rūpēm, kā attīstīt tālāk lauksaimniecību un lopkopību, kā radīt drīzāk pārtikas preču un plaša patēriņa priekšmetu pārpilnību, kā nostiprināt MTS, iekopt kviešu druvās vecānēs un plavas purvos. Lai ložnā pa kūtim un bradā pa purviem žurnālisti, lai viņi raksta par šām neilajām lietām — tas viņu tiešās pienākums!

Mēs visi, arī žurnālisti, ar lielu prieku apsveiksim tos lielos daiļdarbus, kuri acīm redzot tiek radīti mūžībai pašlaik rakstnieku darba istabās. Bet nevar rakstniekiem piedot, ka viņi klusē šodien. Vai Anna Brodeleī nekā nebija ko teikt un pastāstīt par Kuldīgas MTS, par šā kolektīva atsevišķiem cilvēkiem, kad viņa tur vāca materiālus savai «Avarijai»? Kur, kādā augstā un apūtijušā plauktā savu spožo, aso publicistu un īso stāstu rakstītāja spalvu noglabājis Vizulis Bērce, kopš viņš sācis rakstīt tikai romānus? Vai Jānim Grantam nekā nav ko teikt par «vēja puses» laudim? Viņi šajos gados ir tik bezgala tālu aizgājuši uz priekšu no tās vietas, kur rakstnieks atvadijās no Straujpura un Kirša! Vai Starajas Rusas purvos aizmirsies Jūlijam Vanaga fejetonista «ķeksis», ar kuru viņš prata kādreiz «Latviešu Strēlnieka» slejās tik jauki vīkt dienas gaismā dažādas nelādzības? Kur palikuši Ježups Laganovskis un Ignats Muļnieks? Kara laikā viņi prata rakstīt lieliskus aprakstus!

Ar interesi, ar prieku lasīsim lielos daiļdarbus, kuros būs runa par mūsu dzīves labajām un sliktajām parādībām, par labiem un sliktiem cilvēkiem, nenosaucot viņu īstos vārdus un pareizo adresi. Bet ne mazāk pateicīgi būs laikrakstu un žurnālu lasītāji par katru rakstnieka rakstu, kurā būs minēta pa-

reiza adrese un nosaukts uzvārds. Cik liela nozīme un kāda atbalss ir rakstnieka teiktam vārdam, to esam pieredzējuši ne vienu vien reizi. Kad ziemā parādījās Annas Sakses un Zapa Grivas apmēros nelielais rakstiņš «Cinā» par to, ka Rīgas puķu veikali ir slikti apgādāti ar ziediem, runāja visa Rīga, dārzniecības sacēlās īsta trauksme. Bruno Saulītis raksta labas dzejas, bet droši var teikt, ka pēdējos mēnešos būs divkārtējies viņa lasītāju skaits, kopš dzejnieks, futbola un hokeja «boļeļšēks», ir sācis rakstīt jauku publicistiku par sportu. Ar lielu interesi lasa viņa rakstus pat cilvēki, kas citādi sporta lietās ir pilnīgi profani un parastajai informācijai laikrakstos neskatās pat virsū. Ir taču zināms, cik liela vēriba padomju zemē tiek veltīta fiziskajai kulturai un sportam, un ir labi, ja dzejnieks runā par šiem jautājumiem laikrakstu slejās! Ar prieku lasām mūsu Tautas dzejnieka Jāņa Sudrabkalna dzejas, bet ne mazāku draugu pulku viņš iemantojis ar savu publicistiku, kas rakstīta ar īstu meistara roku.

Iļja Erenburgs rakstā «Rakstnieka loma» saka, ka rakstnieks atbild ne vien par katru savu vārdu, viņš atbild arī par savu klusēšanu. Šos vārdus derētu atcerēties katram latviešu rakstniekam. Mūsu dzīve ir tik pārpilna, ar izcilie notikumiem. Publicistikā, aprakstā runāt par lietām, kas satrauc, sajūsmina vai kaitina, tiejaukties dzīvē, aktīvi piedalīties padomju tautas cīņā par partijas sprauto uzdevumu veikšanu — tāds ir arī katra padomju rakstnieka godpilnais mākslinieka un pilsoņa pienākums!

Zurnālists